Korta historier

Staffan Castegren

Fritext förlag

Innehållsförteckning

I huvudet på en Sverigedemokrat	3
Allan Edwall spelar ping pong	6
Gunnar Ekelöf flippar ut	10
Om knappnålar	14
Skandalöst uppträde på Urban Deli	17
Birgitta Stenberg går och badar	21
Förhörd av Martin Beck	25
Anton Webern i Innsbruck	29
Pär Rådström köper tidningarna	34
Trettionionde våningen	37

I huvudet på en Sverigedemokrat

Text och bild: Staffan Castegren

Allt var sig likt och jag blev lite sorgsen …

Vilken sommar vi haft. Jag har inte badat så här mycket sen jag var liten grabb. Och jag har cyklat också, på samma gamla grusvägar som då. Vi brukar ju sticka ut med husvagnen på somrarna, Gerda och jag, men i år gick hon och bröt benet och blev sängliggande och jag visste först inte vad jag skulle ta mig till. Jag har bott här i trakten i hela mitt liv, på två olika adresser cirka 200 meter från varandra. Det är därför jag brukar säga att jag behöver komma bort på sommarn. Men just i år blev det inte så. Jag måste ju stanna hemma och hjälpa Gerda, och handla och städa och laga mat och så.

Jag tar oftast bilen om jag ska nånstans. Men i år fick jag en idé om att utforska hembygden. Därför tänkte jag att jag skulle rusta upp pappas gamla cykel. Den stod ute i ladan, precis som han lämnade den. På pakethållaren satt fortfarande hans unikabox fastspänd och i den packade jag ner handduk, badbyxor, några smörgåsar och en flaska med Gerdas fläderblomsaft. Min första tur blev, utan att jag tänkte på det, över kalhyggena bort till gamla sågen. Den vägen cyklade han i trettio år, det var nästan som att cykeln själv valde. Både morfar och farfar jobbade där, och när jag var sexton började jag själv i sorteringen på virkeslagret. Men så en dag, nån gång på 70-talet, sålde de företaget till AB Papyrus och lokaltidningen jublade. Wallenbergsfären står för långsiktighet, skrev de. Men året därpå lade de ner sågen och kalhögg skogen. Och pappa blev arbetslös och satt på förstukvisten och trummade på gungstolens armstöd med de åtta fingrar han hade kvar.

Fast mitt allra första jobb var i kiosken på badet vid Göksjön. Där var det så grunt, så att fina somrar var det varmt i vattnet redan i mitten av juni. Kiosken drevs av makarna Söderlund som var kyrkvärdar i Filadelfiaförsamlingen nere i byn. Alla tyckte om dem, men de var ganska elaka mot oss ungdomar som jobbade där. Ändå saknar jag den tiden. Vi var tre killar som höll ihop. Jag brukade tänka att vi var de tre musketörerna, men jag sa aldrig det. Krilles pappa var lärare på gymnasiet inne i stan och Görans jobbade på kommunen, alla som ville ha bygglov måste gå till honom. Ibland var det som att det blev fel när jag sa saker och Krille och Göran tittade på varandra och skrattade åt mig. Men vi fiskade mycket ihop och mekade med mopparna, och där var ju jag rätt bra.

Ja, det är så här jag minns det, välbekant och tydligt hela tiden när jag var liten, och det höll i sig en bra bit in på 60-talet. Man kände alla i byn och alla som var uppe vid Göksjön och badade. Inga turister, inga främlingar, bara folk från trakten. Jag vet inte varför det tog slut. Det började hända saker i slutet av 60-talet, saker som man inte fattade, och en bit in på 70-talet var plötsligt allt annorlunda på något sätt. När vi gick ut nian skulle Krille och Göran gå vidare till gymnasiet, men jag var trött på att läsa och började på sågen. Vi träffades ju fortfarande, men det blev mer sällan, för de måste plugga rätt mycket och jag var ofta trött efter att ha staplat bräder hela dagarna.

Och som sagt, det hände en massa saker. Jag minns en gång när Hep Stars skulle komma till folkparken. Jag tror det var 1968 och jag hade verkligen sett fram mot det, och jag tänkte att vi skulle gå alla tre. Men de skulle in till stan just den dan och höra ett annat band som hette International Harvester.
– Vad fan, det är ju en skördetröska, sa jag. Min kusin har en mössa som det står International Harvester på.
Men de bara skrattade åt mig på det där sättet och åkte i väg med fem-bussen. Några veckor senare hörde jag deras band på radion och det lät verkligen som en skördetröska. Det var jättedåligt och jag fattade ingenting.

Men allt det där var då. Nu i sommar har jag cyklat runt på alla småvägar, men det går egentligen lika bra på stora vägen, ja, jag kallar den så fortfarande. Det är nästan ingen trafik längre sen de drog nya länsvägen norr om åsen. Konsum lade de ner 2009. De stod tomt några år, sen kom Mahmud och öppnade pizzeria och minilivs. Det är klart att ingen var särskilt glad åt att se invandrare i byn, men vi har väl vant oss. Inne i stan finns det turkar, afrikaner och vietnameser och jag vet inte allt. Det har blivit för mycket tycker jag. Jag röstade på Sverigedemokraterna förra valet för de vill att det inte ska vara så mycket invandrare och att det ska bli som det var förut i Sverige, och det tycker jag med.

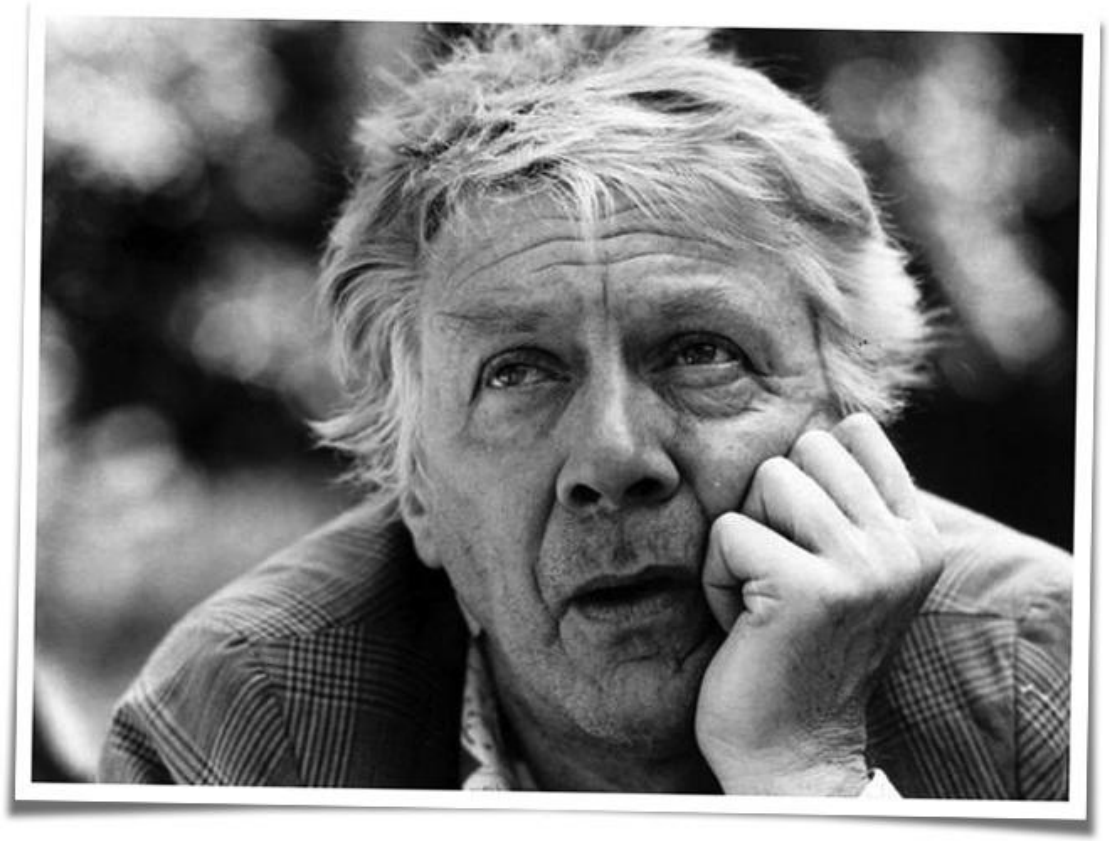
Det var bättre förr, innan allt skulle vara så effektivt, innan de la ner allt som inte lönar sig. Jag känner många som har egna företag, men de har svårt att få lån i banken, och kommunen frågar aldrig dem när det är upphandling, och det bara för att de är små och inte tjänar så mycket pengar. Och tänk som de ställde till det inne i stan och rev hela centrum. Jag minns de där vindlande gatorna som fanns före Åhléns och parkeringshuset och ICA. Gerda bodde faktiskt där, på Norra Skolgatan 4, hennes farsa var skomakare och hade verkstad i huset. Fast vi träffades på Folkets Park, hemma i vår by. Jag kommer ihåg hur jag sprang ner till Caltexmacken och köpte mina första kondomer i Durexautomaten där. Jag cyklade dit härom dagen. Allt var sig likt och jag blev lite sorgsen. Jag förstår inte riktigt varför. Gerda och jag har det ju bra. Vi är också som vanligt. Det är som att hela världen, utanför vår by har ändrat sig och blivit så himla konstig.

Görans pappa fick jobb i Göteborg, så de flyttade dit och vi slutade träffas. Krille bodde kvar några år, men han blev med i nån förening, inne i stan som samlade pengar åt Vietnam. Han tyckte att jag också skulle vara med.
– Du är ju arbetarklass, sa han, du borde kämpa mot imperialismen.
– Varför då? undrade jag. Jag är sosse och jag är med i facket. Så är det med oss knegare. Så gör farsan och så gjorde morfar och farfar och alla andra i min familj.
– Sossarna är borgerliga, sa han. Du ska gå med i KFMl.
– Äh, dra du åt helvete, sa jag och det var nog första gången jag sa emot honom ordentligt. Jag blev rätt förvånad, faktiskt, och det blev han med.
Ja, sen tog han studenten och flyttade till Stockholm. Vi ses nångång ibland. Han behöll sin farsas hus som sommarställe. Nu är det inte så mycket KFMl, snarare Miljöpartiet.

Det är tur att vi bor så billigt och att jag är rätt händig. Jag fick ju huset efter pappa och det har inga lån och lågt taxeringsvärde. Ved får vi hämta hos släkt och vänner. Jag var vaktmästare i skolan innan de lade ner den. Sen dess har jag hjälpt folk att bygga och reparera, och meka med bilar, ta ner träd och sköta enklare transporter, jag har en gammal skåpbil som bara vägrar att gå sönder, förutom Volvon och husvagnen. Det har mest varit svartjobb så pensionen är ju inget vidare. Jag ska rösta på SD i år igen. Det är ju självklart att det blir bättre om det inte är så många invandrare som ska ha socialhjälp hela tiden. Fast Mahmud får vara kvar, tycker jag. Han är faktiskt väldigt bussig.

Allan Edwall spelar ping pong

Text: Staffan Castegren **bild**: snodd på nätet

De kände inte igen honom i rufsigt hår och med skrynklig kavaj …

Det var en varm sensommardag i slutet av augusti 1988. Inne på Teater Brunnsgatan 4 satt skådespelaren och teaterdirektören Allan Edwall i en omaka fåtölj på första raden. Han var ensam på teatern och hade dammsugit scen och salong och alla övriga utrymmen och nu pustade han ut med ett glas vatten. Repetitionsarbetet skulle börja om några dagar och kanske borde han våttorka också, men han kände sig lite matt efter ett onödigt intensivt firande av 64-årsdagen kvällen innan.

Han såg sig omkring i den lilla teatersalongen och som vanligt for tankar och idéer runt i huvudet, allt man skulle kunna göra. Spelprogrammet för hösten var spikat, ändå satt han och funderade på om det skulle gå att pressa in en minirevy, kanske bara med honom själv och Björn Gustafson. Men den skulle ju skrivas också, och när skulle han hinna det? Fast han genomskådade sin lust, det var egentligen bara den där Ebbe Carlsson han var intresserad av, det är ju ovanligt med så enastående obehagliga personer. Men han förstod att det bara skulle gynna borgarna, och de hade redan tillräcklig medvind inför valet.

Han reste sig och hällde i sig det sista vattnet. Först tänkte han lämna glaset, men så tog han ut det i köket och diskade och torkade och ställde in det i skåpet. Han gick in på

personaltoaletten, tvättade händerna och ansiktet och rufsade om håret, sedan blev han stående en lång stund och såg sig i spegeln. Några av hans egna rader kom för honom:

Plötsligt, en dag
framför spegeln kommer den
otäcka sanningen
stygg i sitt hån.
Ser lite medlidsamt på mig
och frågar sen
Var har gamlingen
kommit ifrån?

Nyss låg du liten och rosig
och spenavarm
trygg vid din moders …

Han hejdade sig. Innerst inne i blicken såg han den där fundamentalt krassa jämtländska pojken som var han på riktigt.
– Vad är det här för andligt flum, sa han högt med sin bäriga skådespelarröst. Jag är marxist och medlem i Vänsterpartiet kommunisterna. Ska jag hålla på med sån här skit?
Han gick runt i lokalerna och såg till att allt var släckt och låst. Sen klev han ut i Brunnsgatans branta backe. Av ren lathet gick han vänster och ned för backen, fast han egentligen hade tänkt gå uppför och bort till Hötorgshallen. I stället korsade han Birger Jarlsgatan, passerade KB och strosade in i Humlegårdens mörkgröna lummighet.

Därinne under träden var det flera grader svalare och det doftade av allehanda växtlighet. Mitt i parken stod gamle Linné staty, och han tänkte
– Vad skulle du kunna berätta om du kleve ner från din piedestal?
Men frågan grep honom inte riktigt, Linné var för präktig på något sätt. Han tänkte i stället på stunden framför spegeln innan han gick från teatern. Det där var tankar som han dagligen sysslade med och han visst att det inte fanns någon motsättning mellan andligheten och marxismen. Det var hans jobb att gestalta allt mänskligt, både stolthet och uppgivenhet, både framgångar och tillkortakommanden.
– Jag får vara hur mycket marxist jag vill, men när jag spelar Shakespeare är jag renässansmänniska, när jag spelar Voltaire är jag upplysningsman, som kung Ubu är jag patafysiker och i Ionesco surrealist. Och jag vet att jag är bra på det, att jag har tillgång till hela paletten både på scen och i vardagen. Och jag vet att jag fort tröttnar på skådisar som bara är förandligade och på partikamrater som bara är marxister.
– Jaha, om du nu är så jävla bra, varför bangar du ur inför Linné? För präktig? Vadå? Något sådant finns inte. Antingen tror du på Stanislavskij som metod eller inte.
– Vissa saker intresserar mig, andra inte. Dessutom vet jag inget om honom.
– En nyadlad berömd man på 1700-talet. Har du ingen fantasi, eller?
Han suckade. De här inre dialogerna var något han ofta ägnade sig åt, men ibland kunde det bli lite tvångsmässigt.
– Jag har bättre fantasi än de flesta, sa han till sig själv. Åkej, Carl von Linné vaknar på morgonen. Han tar fram pottan och ställer sig och pissar. Det skvätter lite, men det brydde man sig inte om på den tiden. Han ser på sin fru som fortfarande har nattmössan på sig.
– Hade de verkligen gemensamt sovrum?
– Det är det jag säger; jag vet för lite. Förtryckte han sin fru? Det förekom, men det var inte självklart. Det fanns starka kreativa kvinnor även då, och varför skulle han ha nöjt sig med

mindre när han valde hustru?
– Nej, det är sant. Man kan inte bygga en sann rolltolkning på förutfattade meningar.
En tax sprang förbi med kopplet släpande i gruset och samtalet stannade av. Lite längre bort stod en äldre man och ropade efter hunden:
– Musse, Musse, kom hit.

Allan läste snabbt av situationen, så där som han alltid gjorde, han brukade säga att det var en del av hans utbildning som skådespelare, sedan fortsatte han sin promenad. Tidigare var inte Humlegården särskilt viktig för honom. Man kanske måste ha bott på Karlavägen och kört rattkälke ned för Floras kulle för att kunna skapa den rätta romantiska känslan. Men allt detta ändrades när han började jobba med Doktor Glas. Plötsligt upplevde han Hjalmar Söderbergs Stockholm i Humlegården. Många av parkens träd stod ju där redan på hans tid. Och alla taxar, gubbar, mammor och barn förvandlades om han slöt ögonen till hälften och kisade. Allt blev sepiafärgat och alla kläder såg ut som kring sekelskiftet. Han satt uppe på Brunnsgatan om dagarna och skrev, eller rättare sagt, han ändrade inte ett ord, han bara strök ner texten till berättelsens innersta kärna, och varje dag flanerade han i Humlegården och lät sig fyllas av den hemlighetsfulla doktorn. Men allt har sin tid, och nu var det säkert ett år sedan han var här senast.

I parkleken uppe vid Karlavägen hade de flesta småungarna gått hem. Några killar hade byggt ett ping pong-nät av uppställda böcker på det grå bordet, som kanske var till just för pingis. Även racketarna var böcker. Troligen hade de hittat en sprucken boll bland buskarna. De var omkring tolv år och säkra i sina kroppar.
– Och jag var ung med fasta steg på jorden, tänkte han. Det måste vara den bästa åldern.
Han stod och såg på dem, och efter en stund märkte de det, men de tittade inte åt hans håll. De bara sänkte rösterna och nickade menande. Han förstod att det var dags att gå. I intervjuer brukade han säga att det var roligt när barn trodde att han var Emils pappa eller Paradis-Oskar, men det var sant bara ibland, oftast inte, faktiskt. Han började gå, men då avbröt de matchen och en av dem sa:
– Vill farbror vara med och spela?

En sekund tvekade han över situationen, men så insåg han att de faktiskt inte kände igen honom, med rufsigt grått hår och den skrynkliga kavajen han hade när han städade.
– Tja, varför inte, sa han.
Han hade faktiskt spelat en del, både i Folkets hus hemma i Jämtland och med kamraterna på elevskolan. Han lekte med tanken att hoppa över staketet, men valde ändå att gå runt.
Han fick en bok, Röda rummet, noterade han med viss förvåning, och gjorde sig beredd att ta emot den första serven. Det var svårt att styra studsen på det hårda blanka bokomslaget och han serverade sin motståndare ett enkelt upplägg. Ögonblicket före smashen såg han ett uttryck av hat och triumf i pojkens ögon. Det passade inte riktigt bilden han hade av renhjärtade barn, sen sved det till ordentligt när bollen träffade honom mellan ögonen.

– Hallå där, sa han, nu får du lugna ner dig lite.
– Oj då, sa pojken, gjorde det ont?
Nu gick det inte att ta miste på den försmädliga, för att inte säga föraktfulla minen.
– Jag skulle bara smasha. Så här!
Och med all kraft slängde han boken mot Allan, som precis hann ducka.
– Sluta upp med det där, sa han med skarp röst.
– Varför då?
Frågan ställde honom så han tappade tråden.

– Du ska vara rädd om böckerna, sa han vagt.
– Äh, det är biblioteksböcker. Dom behöver man inte vara rädd om. Dom är gratis.
– Dom är inte gratis. Din pappa betalar dom på skatten.
– Min pappa är så rik så han behöver inte betala nån skatt.

Då hände något. Han såg sig själv, Allan 16 år sitta i grässlänten vid älven med Hermodsbrevet i knät. Nere på vägen passerade disponentens rödhårige son och doktorns dotter på sina fina cyklar. De som gick på läroverket i Östersund. De sa något och skrattade överlägset, och efteråt hatade han sig själv för att han inte sprang ner och slog omkull dem och kastade hojarna i spat. Samma klasshat kände han nu, men den här gången mot ett gäng tolvåriga pojkar. De samlades runt honom, alla beväpnade med varsin bok, beredda att plåga och förnedra den här lodisen de tyckte sig ha fått makt över. Allan knöt nävarna och tänkte ge dem något att komma ihåg, men så förstod han att han inte kunde slå tolvåringar, tidningarna skulle kasta sig över honom, han skulle aldrig mer få en Astrid Lindgren-roll. Dessutom kunde det hända att de hade livréklädda chaufförer uppe på Karlavägen som skulle komma springande och ge sig på honom med ridpiskor och batonger.

Allting gick så fort. Det var inte ens ett beslut, bara ren självbevarelsedrift. På en tiondels sekund frammanade han allt som Stanislavskij lärt honom om skådespeleri och han lät sig uppfyllas av Skalle-Pers person. Ansiktsuttrycket, den böjda kroppen och de hängande armarna och rösten. Han vände sig mot dem och ropade:
– Vad är det här? Pintjockt med skitstövlar. Jag ska säga till Mattis att han kommer med alla sina rövare. Då far ni åt pipsvängen allihopa.
Ungarna tittade på honom, förundrade över magin och totalt skräckslagna.
– Det är Skalle-Per. Han är förklädd.
Så vände de och sprang därifrån, i full panik.

Kvar låg böckerna och alla ryggsäckar. Allan la sin racket på bordet och gick hastigt därifrån. I huvudet ekade en av hans visor:

Jag samlar tid som musen samlar skulor
Till livets byggnad samlar jag på år
För allting stort och starkt är byggt av smulor
och sanningen av ångrad lögn består.

– Precis så är det, tänkte han, sanning är inte något gudagivet, utan den totala mängden av de lögner man genomskådar. Det finns inte någon allmän barnagodhet. Det är så lätt att fastna i nåt jävla gulligull. Och som sagt; man kan inte bygga något trovärdigt på förutfattade meningar. En strykrädd fosterhemsunge och en överklasslymmel är troligen ohjälpligt infärgade redan i tolvårsåldern.

Och där gick han med spänstiga steg ner mot Stureplan. Han var rätt nöjd med sin skådespelarinsats uppe vid ping pong-bordet, men han förstod att det var en engångsföreteelse och att den inte skulle gå att återskapa på scenen.
– Och den där Ebbe Carlsson. Låt honom försvinna i glömskan. Det som är stort och starkt är byggt av smulor och kanske kommer hela alltet, barnen, Linné och Ebbe till slut sublimeras i en visa eller i en enda rad i en replik. Vad vet man?
På väg upp mot Hötorget tänkte han på tunnbröd, rädisor och västerbottensost.

Gunnar Ekelöf flippar ut

Text och bild: Staffan Castegren

Bilar som var formade i obegriplig blänkande modernism for fram ljudlöst och utan doft.

Jag är medveten om att det kan vara spriten, som ju är nyttig till så mycket annat, men som då och då kan rucka tidens jämna gång. Fritz Lang på Bostock, det slumpartade mötet med Erik Lindegren och Artur Lundkvist och en lång natt tillsammans med dem spelar säkert också in. Men mest är det nog den blinde kurdiske fursten som uppfyller mig och får intrycken att svämma över. Staden rymmer så många mötesplatser både i rummet och tiden.

Det jag vill berätta om hände sig en vacker sensommardag 1962. Jag gick Norrbro och mindes med andras ögon en tid jag aldrig sett, men ändå kunde längta till; basarerna som fanns där innan jag föddes, gamle Bonniers boklåda, hästdragna spårvagnar mellan slottet och operan, skratt och musik nere ifrån Strömparterren. Vad var det för gåtfullt som hände egentligen, mellan då och nu?

Jag är en främling i detta land
men detta land är ingen främling i mig!
Jag är inte hemma i detta land
men detta land beter sig som hemma i mig!

Människans känslomässiga förmåga blir alltmer underordnad den intellektuella. Vad är min uppgift i detta? Att föda det underutvecklade hjärtat kan inte vara ett program, utan möjligen

ett slags försörjningsplikt. Jag har för övrigt länge betvivlat att man över huvud taget kan infoga tänkandet bland de exakta vetenskaperna. Och medan jag funderade över dessa, mina postulat sneddade jag över Gustav Adolfs torg. Borta vid Fredsgatan såg jag kungaparet komma gående arm i arm. Jag kastade cigarretten, släckte den med tåspetsen och gjorde mig beredd att stryka av mig baskern. Då plötsligt hände det:

Jag förflyttades ögonblickligt och brutalt till Fritz Langs Metropolis, fast det var Stockholm, inte Langs gamla bedagade framtidsbild, utan vår nutid kusligt extrapolerad. En kvinna i brun, åtsittande, troligen smutsavstötande, uniformsjacka passerade. Bilar som var formade i obegriplig blänkande modernism for fram ljudlöst och utan doft. Bodeckers hattaffär var borta, men på väggen kunde jag läsa ordet Medelhavsmuseet. Då landade jag lugnt i min hallucination. Vid mare nostrum behöver jag intet frukta. Med brunt, nästan utplånat bläck skulle jag skriva på mina linneremsor, hemliga tecken. Hur länge jag stod vet jag inte. När jag kom till sans var både visionen och majestäterna borta och baskern satt kvar på huvudet. Även tankspriddheten är ett storslaget landskap, blå sluttningar med ensamma pinjer och cypresser. Ständigt detta Medelhav. Vänd tillbaka, fiskare till stranden som lärde dig fiska. Jag gick in i Malmtorgsgatan, men tog höger vid Jakobsgatan, där kyrkan lyste röd i fonden, och sedan vänster vid hörnhuset med pelaren upp för Norra Smedjegatans branta backe.

Med de besatta blir det väl alltid någon råd, sade slaktaren, men hur skall vi göra med de alltför finlemmade? Ja, så är det alltid. När jag blir berörd, bygger jag väggar av citat och bilder. Jag såg min far, paralyserad och döende i syfilitisk sinnessjukdom sittande i en fåtölj i den röda solstrimman på Kammakargatan. Jag såg Helena Södergran i Raivola, ensam i skimret av sin döda dotter Ediths ord:

Hör, en stjärna föll med en klang
gå icke ut i gräset med bara fötter
min trädgård är full av skärvor

Jag kunde känna gatans beläggning och enstaka gruskorn genom skosulorna. Men vad var det egentligen som hände nere på Fredsgatan? En framtidsvision? En flykt från tvånget att hälsa på de kungliga? Jag tänkte på kvinnan i den bruna jackan. Hur mycket kommer de ha stuvat om oss om femtio år? Driften kan de väl ändå inte rå på.

En liten lastbil tvingade upp mig på den smala trottoaren. Mitt i backen låg en mjölkbutik. En kvinna i vitt förkläde tittade forskande på mig genom skyltfönstret, och jag försökte utröna om hon var nöjd med mig, eller missnöjd. Hur ska man veta? Och jag såg min mor, död för mindre än ett år sedan på vita lakan med en bibel på bröstet. Jag kunde aldrig älska henne, och aldrig riktigt hata henne, och omedelbart trängdes hennes bild undan av barnflickan som jag senare gav namnet Glumdahlclitch, jätteflickan hos Swift, utan vars omvårdnad jag varit förlorad. Eller inte. Alla minnen äter sig själva genom åren. Döden är viss, både andras och ens egen, men sanningen finns varken i förintelsen eller föralltelsen, och aldrig i de stora berättelserna. Allt verkar vara flytande. Med våld återförde jag mig till den gamla vanliga skalligheten och fortsatte längs gatan. En bit fram stod en källardörr öppen. En man lastade av tomma kartonger från en dragkärra. Vissna brutna blommor i rännsten berättade om hans dagliga värv. I hörnet läste jag på gatuskyltarna att kvarteren på min sida hette Torviggen och Åskslaget. Jag kom att tänka på Strindberg, och på mannen som väntade utanför teatern varje kväll med sin blombukett. Victoria!

Herkulesgatan störtade brant åt höger ner mot Regeringsgatan. Det fanns en låssmed, en fruktaffär och en läderhandel i backen. Åt andra hållet smalnade den av ut mot Brunkebergstorg. I hörnet låg Linds kaffestuga med gardiner i fönstren och vaga konturer av enstaka gäster. Alla vägar i rummet låg öppna, på samma gång välbekanta och oförutsägbara, men även tiden började samsa sig, det förflutna landar i nuet och de döda är våra samtida. Äntligen kände jag hur gatans lugn började smitta av sig. Droppen som faller någonstans i det tomma rummet, oändligt avlägset, redan oändligt längesen. En svartvit diakonissa kom vaggande från S:ta Eugenia katolska kyrka som en styvstärkt pingvin. Hon höll en välartad gosse i handen och de bytte några ord på franska. Jag förstod att de skulle till mjölkmagasinet och handla: Varför inte några småfranska? Pojken skulle tydligen bära hem varorna. Han hade andra handen i fickan. Jag fick för mig att han lekte med sitt eget lilla franskbröd genom ett hål i ficktyget. Det katolska väcker alltid egendomliga tankar hos mig.

Men fortfarande var tidsbegreppet lite skakigt. Det var varken dåtid eller nutid, varken samtid eller framtid, varken varken eller eller. Plötsligt såg jag mig själv som en gammal bondgubbe i en undantagsstuga, sittande i utdragssoffan framåtlutad med armbågarna mot knäna och ansiktet fladdrande belyst av elden. Jag fylldes av ömhet inför bilden, ömhet inför mig själv. Och jag förstod till sist varför behovet av flykt och tröst svämmade över mig. I går kväll, efter filmen träffade jag som sagt Erik och Arthur i Lästmakargatans backe. De stod och talade med en ung författare som hette Leif Nylén. Jag har för mig att jag någon gång skrivit uppskattande om en ganska dålig dikt som han fått in i en litterär tidskrift. Jag stannade naturligtvis för att hälsa, men Nylén hälsade inte. Han bara stirrade på mig.
– Gunnar Ekelöf! spottade han fram. Ni är en humbug, en borgerlig liten gnällspik, ett obetydligt kopparspån som sakta håller på att lösas upp i den litterära onanistklubbens frätande dyrkan.
Jag får väl erkänna att detta oväntade påhopp till en början ställde mig svarslös. Jag kastade en snabb blick på Erik och Arthur och jag såg deras bestörtning, men också en hemlig lustfylld förtjusning över att just jag fick innehållet i detta perfida nattkärl uthällt över hjässan. Jag samlade mig till försvar, men innan jag hittat orden sade Nylén adjö till mina bekanta, vände på klacken och försvann ner mot Stureplan. Vad skulle jag velat säga till honom? Att hans diktning inte höll måttet? Att han sannolikt i framtiden skulle komma att skriva schlagertexter till folk som kvinnan i den bruna smutsavstötande uniformsjackan? Eller hade jag över huvud taget några ord att ta till?

När man kommit så långt som jag i meningslöshet är vart ord åter intressant. Afrikas milda frikadeller, hoppande lätt över savannen. I en sliten lejongul portgång stod tre män och smusslade med en flaska. De slängde en snabb blick på mig, men kände inte igen mig som det obetydliga kopparspån jag uppenbarligen var. De tappade omedelbart intresset med ett slags: Vi bor i en annan värld, men du bor ju i samma. Jag såg inte på dem med mina ögon, men omfattade dem med värme och tänkte: Vem föder latmasken? Det måste förvisso vara en gud. Eller snarare; vi föds alla till gudar. Hellre den förste i sig själv, än den andre i Rom. Varje jordisk natt är hemligt en julnatt.

Vi gjorde sällskap från biografen och satt halva natten uppe hos Arthur och söp. Maria var i Sigtuna på ett stipendium och skrev. Vi fick i oss flera flaskor vin och en hela cognac. Erik återkom med ett perverst intresse till mötet med den unge författaren utanför Bostock. Han prisade hans litterära begåvning i överdrivna ordalag, samtidigt som han naturligtvis tog avstånd från påhoppet på mig, samtidigt som han flera gånger sade: ur barn och dårars mun … De fyllde hela tiden på mitt glas, de ville väl se mig bryta ihop, men jag svarade med samma mynt och fyllde på deras. Inte tänkte jag låta mig supas under bordet av sådana som dem. Vid

tretiden somnade Arthur och Erik satt och grät. Hans stora buffelliknande ansikte var blött av tårar och självömkan. Vi kände ju båda in i minsta detalj den litterära arenan (eller var det en onanistklubb?) Och vi visste att den stora frågan var: vem är den främste poeten, Erik Lindegren eller Gunnar Ekelöf?

Hur kan man veta? Trots alla priser och stipendier och förskott från Bonniers, hur kan man veta? Självklart är jag större än Erik, eller? han är väl lika mycket humbug som jag, lika mycket kopparspån, och ännu mer ändå, dessutom mer svårbegriplig. Men hur kan man veta på riktigt, utan jämförelse? utan recensenter, kolleger och närstående. Ensam som ekotemplet i Mölna när inga röster längre hörs, osalig som bläckfisken i djupet, kvarglömd ute på det eviga Medelhavet.

– Jag minns
Även tiden har sina vingårdar.
Hur vanskliga dock deras skördetider,
hur opåräkneliga!
Och mera minns jag timmarna, de långa timmarna,
jag minns minuterna, de minutiösa minuterna,
sakta skridande, sakta
burna –
jag minns sekunderna, de bortfallna ögonblicken
eller de fastnaglade. Jag minns
Tiden,
jag har den i mig,
jag bär den i mig som ett stenbarn,
färdig och ofödd –

Man måste helt enkelt veta, man måste veta här och nu. Gunnar Ekelöf går sakta Norra Smedjegatan upp mot Hamngatan med sitt stenbarn i famnen och han vet. Fönster står öppna, ljud faller ut med de skakade dammtrasorna, en bölande fyllbult, en skramlande diskho, en trätgirig kvinna, de tankspridda slagen från gårdens plåtverkstad. Och jag känner att min blinde kurdiske furste lever i mig, runt mig. Kanske kommer han fortsätta växa, kanske ska han börja kräva sina ord, sin musik, sina bilder, sina berättelser. Alla dessa väggar skyddar mot ingenting. De sista flugorna lever frenetiskt sitt leksaksliv. Sverige fasterland, på sin höjd mosterland, giv mig ro att skriva mig fram till döden. Som möjlighet och förmodan skall jag leva mitt liv i denna slemhinna som är världen.

Om knappnålar

Text och bild: Staffan Castegren

1800-talet hänger ännu kvar på något egendomligt sätt …

På asken står det Hirsch nr. 6 extra fein. Det ligger en doft av Europa kring de orden. De kunde ha varit målade på en brandmur i Berlin 1903, flagnade och blekta redan då. Det är lätt att föreställa sig den svartvita stumfilmen med fast kamera som fångat gatubilden: En kärra bakom en mager häst skramlar förbi. En gammal skräddare med kaftan och sidlockar på väg hem med en strut kikärtor kastar en misstänksam blick in i kameran. Några barn, och en man i sportkostym som leder en cykel. 1800-talet hänger ännu kvar på något egendomligt sätt, det vägrar att släppa taget. Men samtidigt ligger Europa vidöppet.

För den nya borgarklassen är möjligheterna oändliga och allting begripligt. Med sitt pass, sina pengar och sin koloniala överlägsenhet kan den besuttne européen färdas vart han vill utan fruktan. Överallt ligger turistattraktionerna öppna för hans beskådande. Överallt står horder av tjänstefolk redo att lyda hans minsta vink. Ingen anar att de lever i den korta tiden före. Före modernismen och den stora folkslakten. Före rösträtten, tolvtonsmusiken, tsarens fall, femtiomiljardermarksedlarna och kvantfysiken. Hirsch nr. 6 Extra Fein. Asken innehåller 50 gram knappnålar.

Direktör Hirsch, eller snarare hans anonyma, börsnoterade efterlevande, vet naturligtvis hur många knappnålar det går på 50 gram. Det ser ut som femhundra ungefär. Låt oss alltså enas om stillhetens nya metafor: Det var så tyst att man kunde höra en tiondels gram knappnålar

falla. Men hur låter det egentligen, klanglöst klirrande. Det är svårt att minnas eftersom det ju egentligen är själva tystnaden, själva stillheten ljudet ska beskriva.

Jag förflyttas i tiden och ligger på golvet och ritar. Det frasar från de blåa byxorna min mamma sitter och lappar. Genom det stängda fönstret hör jag Tessinparkens kajor. Då faller en nål till golvet. Vad är det man har hört. En i sig själv obegriplig minnesanteckning på vilken annat är upphängt. Skrapet från mina färgkritor, Klockspelet i stadshustornet i lägenheten intill. Kajornas klagorop som alltid gör mig så sorgsen. Och så detta lilla obetydliga ljud som inte vill fastna i minnet.

Men om nu en knappnåls klang är för subtil, hur kan det då låta om ett ton? Jag skulle kunna städsla någon att rita en sinnrik apparat som samtidigt tömmer 20 000 askar från fem meters höjd. Redan klirret från 10 miljoner knappnålar i fritt fall bör vara värt besväret. Och sen när hela härligheten dimper ner i golvet, är det med ett tungt metalliskt brak, eller som ett eteriskt ackord från 10 miljoner små stämgafflar? Jag undrar om man skulle klämmas eller stickas till döds om man stod inunder. De tusen nålstygnens död, med hänsyn tagen till gällande inflation.

Håller jag upp en nål ser jag ljuset från fönstret i knappnålshuvudets lilla konvexa spegel. Jag fångar solen som en ofattbart liten, men knivskarpt lysande punkt. Lutar jag mig närmre fördunklas ljuset. Jag kan inte se några detaljer, men det måste ju vara så att bilden av mitt ansikte som jag känner så väl från badrummets trötta morgonrutin finns där, förvriden av spegelns kupning. För vem existerar egentligen denna löjliga miniatyr? Vad ser de kvalster som lyckligt omedvetna lever sina mikrobliv och betar i mina ögonbryns oändliga regnskogar?

Allt jag ser är ju en knappnål, en förnicklad liten nyttighet, ogripbar i sin banala obetydlighet, ständigt trotsande mina försök till beskrivning. Finns den över huvud taget utanför sin funktion? Jag väjer för den frågan som bara leder till; vad är verklighet, vad är dröm, vem är jag? Så jag sluter ögonen och tänker: Vad är en knappnål, ensam och förutsättningslös? Hur ser den ut? Vad är dess innersta mening? Hur ska jag kunna nå fram till dess hemlighetsfulla essens och dess tröttsamt realistiska existens? På något sätt måste jag tvinga den. Stå upp för min syn du alla knappnålars moder.

Men allt jag ser är den gamle skräddarens ateljé i doften av hans långkokta kikärtor, eller en sista viloplats för en kloroformerad fjäril i en dammig museisamling, eller en av många fästpunkter på en anslagstavla, eller en, ur den osannolika mångfald som nålar ihop en nyinköpt skjorta. Kanske just den allra sista. Den som sitter kvar när man tror att man plockat bort alla och som sticker en försmädligt i nacken när man klär sig. Jag rycker till och slår ofrivilligt upp ögonen. Jag inser att jag under mitt idoga letande om och om igen går vilse i höstacken.

Återstår alltså det mest ursprungliga av alla känselorgan. Hur gör ett barn med ett obekant föremål? Jo, stoppar det munnen. Det första jag känner är att nålen inte är så slät som ögon och fingrar vill tro. Efter en stund kommer metallsmaken. Är det verkligen möjligt? Jag undrar om det verkligen är metallen som luckras upp, om det verkligen är nickelatomerna som mina smaklökar reagerar på. Det smakar som blod. Eller är det vetskapen om nålens kapacitet som stickutpillare och blodprovstagare som skapar en illusion.

Jag kommer att tänka på Stilles skyltfönster på Vasagatan i Stockholm. Det finns inte längre, men förr stannade jag ofta där i skräckblandad fascination och tittade på läkaryrkets alla morbida verktyg, rysliga tänger och skrämmande skalpeller, borrar och sågar och sylvassa instrument, alla vilande på röd sammet i blank obeveklighet. Hastigt tar jag nålen ur munnen. Det är som litade jag inte på min egen tunga. Det finns en lockelse i det nålvassa som nätt och jämnt balanseras av självbevarelsedriften. Jag undrar om Hirsch den gamle någonsin kände så. Troligen inte. Men kanske ändå. Vad vet man egentligen om de innersta kamrarna och den stillhet som råder där?

Skandalöst uppträde på Urban Deli

Text och bild: Staffan Castegren

Ett kusligt mörker föll och en ond vind frasade i de biodynamiska kryddväxterna utanför dörren.

För några år sedan, en dag i början av april förlorade jag förståndet. Det låter kanske litterärt i överkant, och det har bättrat sig betydligt sen dess, men när det hände var det verkligen obehagligt. Jag bor på Södermalm i Stockholm och jag tycker att här har vi det ganska bra. Trevliga lägenheter och lugnt på gatorna och ett stort utbud av mysiga kaféer och välsorterade butiker. Vid det här speciella tillfället var jag inne i den exklusiva mataffären, Urban Deli, i hörnet Nytorgsgatan Skånegatan för att köpa en burk ekologisk sesampasta och en påse gotländska kardemummaskorpor.

Jag hade ju inte en aning om att det här skulle bli en så speciell dag. Det började med att jag såg en kvinna genom skyltfönstret inifrån affären. Hon satt på en bänk i parken med svart kappa och ett fång gula blommor och hon såg så ytterligt ensam ut. Nu är ju ensamhet inte en ovanlig företeelse i Stockholms innerstad, men det var något märkligt med henne som jag inte förstod. Jag ruskade av mig upplevelsen och skulle just gå in bland hyllorna och leta reda på den tahini jag ville ha, när plötsligt ett kolsvart åskmoln drog in över Sofo. Solen försvann, ett kusligt mörker föll, en ond vind frasade i de biodynamiska kryddväxterna utanför dörren, och jag tyckte att jag hörde trampet från marscherande män. Kvinnan på bänken var spårlöst försvunnen. Hela Nytorget var tomt, men precis utanför skyltfönstren passerade en trupp romerska soldater med sköldar och spjut. Det gjorde mig rejält uppskrämd, allra helst som jag

omedelbart förstod att det var en hallucination. På Söder är det annars vanligt med filminspelningar, men det här var något annat. Jag minns att jag sa till mig själv:
– Nu har du förlorat förståndet, Staffan
– Det är den kappadokiska kohorten, viskade någon i mitt öra. De är på väg uppför berget för att bevaka avrättningen.

Jag vände mig hastigt om. Vadå, vilket berg, vilken avrättning? Där stod en lång, smal man med jockeymössa och schackrutig kavaj. Jag kände hur benen nästan vek sig av skräck när jag mötte hans blick. Det var som om ögonens uttryck hela tiden växlade, från fräckhet och hån, till sorg och stolthet, och därefter till en obegriplig tomhet som trotsade alla metaforer och drog mig djupt ner i min reptilhjärnas granitstela gruvgångar. Aldrig någonsin har jag sett sådana ögon. Men eftersom jag inte vek undan kom det till slut ändå ett slags intresse i hans blick. Han rörde försiktigt mitt vänstra kindben med pekfingret.
– Håll dig nära dörren, sa han. Det blir ingen sesampasta i dag.

Snett bakom honom stod en tjock man som liknade en katt. Han såg sig förtjust omkring.
– Åh, vilken underbar affär, sa han till den schackrutige. Har du sett, Korovjev? Bara varor av högsta kvalitet, och kunderna sen. De verkar så högresta, medvetna och kloka. Se på kvinnan där borta i den syrenblå dräkten, hon som står och väljer en granola som ska passa hennes sinnesstämning. Vad säger du? Kan hon vara en av våra framstående spelutvecklare? Eller säljer hon derivat på Swedbank? Nej, nu ser jag, hon är informationsansvarig på SL. Ett samhällsnyttigt arbete. Cheferna är imponerade av hennes nästan magiska förmåga att trolla bort privatiseringarnas alla små besvär och tillkortakommanden.
Hela detta högtravande nonsens framsade han med en hög och klar stämma som inte undgick någon i affären. Den syrenblå kvinnan stelnade märkbart. Mannen som tydligen hette Korovjev vände sig mot sin vän.
– Jag tror du har rätt, Behemot. Hon är sannerligen en av demokratins garanter. Och detsamma gäller naturligtvis mannen borta vid kassan, han med det lite för stora skägget och den mycket för trånga kavajen.

Han pekade beredvilligt så att ingen i affären skulle ta miste på vem han menade.
– Han tjänar 140 000 i månaden på att driva en tankesmedja och skriva en blogg då och då. Och det är verkligen goda tankar som kommer fram där: Tänk på miljön, det är ditt personliga ansvar. Bygg ditt varumärke, rasism är verkligen inte klädsamt.
– Men vem betalar honom så mycket för så lite?
– Det vill han inte att vi ska veta, men jag ser på kontoutdragen i hans mobil att pengarna kommer från ett konto som i hemlighet tillhör Svenskt Näringsliv.
– Det är inte sant, skrek mannen i den trånga kavajen.
– Jaså? Inte det. Men se. Det ligger ett papper på golvet. Är det ni som tappat det?
Mannen tittade ner, ryckte till och böjde sig hastigt för att ta upp det. Då kom en obegriplig vind som blåste det rätt i handen på en kvinna med pistaschgrönt hår.

Hon tittade på det, ansiktet förvreds av ilska och hon läste innantill med en röst så väldig och så förändrad att hon därefter och för alltid blev den rebell hon hittills bara trott sig vara:
– Topphemligt! ropade hon ut. Anställningsavtal mellan Svenskt Näringsliv och …
Hon hejdade sig och tittade hatiskt på mannen.
– Den knölen. Vad fan, jag brukar läsa vad du skriver, men så är du bara en förrädare och en borgarlakej.
Hon gick mot mannen med fingrarna krökta, beredda att klösas. Aldrig har jag tidigare sett

någon mera lik en häxa. Jag vände mig mot dörren och tänkte: nu räcker det, nu är det dags att gå. Men utanför stod den kappadokiska kohorten med spjuten riktade in mot affären.

Under tiden hade Behemot gått omkring bland hyllorna.
– Se här, sa han, fransk lemonad. Det låter gott.
Han tog en flaska och slukade den hel, både butelj och lemonad. En oöppnad plåtburk med sötad kondenserad mjölk åkte samma väg, liksom några paket med vegansk hasselnötsglass.
Då kom en av expediterna springande:
– Hallå! Ni måste betala det där.
– Betala? Jag har inga pengar.
– Har ni inga pengar? Varför går ni då in i en affär?

Detta fick Korovjev att rycka ut till sin väns undsättning. Han gjorde en gest som fick den grönhåriga häxan att tvärstanna med klorna bara några centimeter från sin fiendes ansikte.
– Pengar! utbrast Korovjev till expediten. Var skulle en sån som han få pengar från? I flera dar har han levt på pommes frites och hamburgare.
Hans röst blev kväljande gråtmild.
– Förgiftad av eländig skräpmat stapplar han hit som en sista utväg för att få lite högklassig föda och balansera kroppsvätskorna, men vad gör ni? Ni skriker om pengar som den värsta moderat.
Nu ändrade han tonläge igen och började ett brandtal inför de övriga kunderna. Utan att någon förstod hur det gått till stod den grönhåriga häxan bakom honom med en röd flagga som böljade ståtligt i en omärkbar vind.

– Kamrater, ropade Korovjev. Vi befinner oss på Södermalm, den humanistiska vänsterns stamort på jorden. Denna stackars man är nära döden efter att bara ha levt på usel underklassmat. Han är förtvivlad. Ingen vet vilka tankar som strömmar genom hans utmärglade hjärna.
Här lyfte Behemot hjälpsamt på sin sportmössa för att åhörarna lättare skulle kunna se hans tankar.
– Jag frågar er, kamrater, fortsatte hans vän oförtrutet, är detta rätt? är detta solidariskt? Är detta den sanna söderandan?
Detta löjliga och förvirrade tal uppeggade förvånande nog butikens kunder och på flera håll kunde man höra ett förbittrat mummel. Men nu kom flera expediter rusande, varav en påfallande storväxt som verkade tycka att han hade polismans befogenhet:
– Cirkulera! ropade han myndigt. Och ni tre, ni lämnar omedelbart butiken. Vi polisanmäler alla snattare utan undantag.
Kvinnan som viftat med den röda flaggan var förtjust över att bli inkluderad med de två skurkarna.
– Krossa kapitalismen, skrek hon glatt.

Men Behemot tog ännu en flaska fransk lemonad, öppnade kapsylen med tummen och tömde innehållet på golvet. Där fattade lemonaden obegripligt nog eld och mycket snabbt grep flammorna kring sig. Korovjev, Behemot och häxan försvann flygande genom taket. Alla andra rusade mot dörren. De romerska soldaterna var borta, ovädret hade dragit vidare. Jag var först ute och sprang in i parken och satte mig på en bänk med bultande hjärta. Genom en tillfällighet var det samma bänk där kvinnan med den svarta kappan och de gula blommorna suttit. Uppe på berget där avrättningen tydligen var över klämtade Sofias klockor oupphörligt och kraftfullt.

Där blev jag kvar en lång stund medan polis, brandkår, ambulans och diverse omärkta bilar vrålande for omkring runt Nytorget. Märkligt nog brydde sig ingen av dem det minsta om mig, och jag brydde mig inte heller om dem. Inom mig hörde jag en röst som upprepade en fras, till en början så svagt att jag inte kunde uppfatta orden, men rösten blev starkare och jag ansträngde mig till det yttersta, för någonstans anade jag att det var svar på en fråga som oroat mig länge, och till slut hörde jag hur en djup kvinnoröst sa:
– Vem har förnekat att det finns äkta, trogen och evig kärlek här i världen? Slit ut den lögnarens skändliga tunga.
Jag försvann handlöst in i ett solgult dis och där vistades jag i omätbar tid. Jag kunde se kvinnan med den svarta kappan. Hon gick på en grusväg med en man i en sliten morgonrock. Jag försökte hinna i kapp dem för jag förstod att de skulle kunna berätta oerhörda saker för mig, men jag nådde aldrig fram. När jag till slut vaknade var elden i affären släckt och alla bilar borta. Jag huttrade till i min tunna vårrock och skyndade mig hem.

Jag var sjukskriven i två veckor, men min terapeut sa att jag inte behövde vara orolig och hon gav mig några finurliga KBT-övningar som jag skulle använda om ångesten kom över mig, och efter en tid återgick allt nästan till det vanliga. Min fru valde att inte bry sig om min förändring, men självklart var det inte som vanligt. Jag var inte samma människa längre, men det berättade jag inte för min terapeut. Jag ville inte oroa henne. Och tiden gick, och ett år senare, en speciell dag i början av april fylldes jag av en obetvinglig lust att gå till Nytorget. Jag satte mig på samma bänk där kvinnan med de gula blommorna suttit och jag blundade och lyssnade efter hennes röst och spanade in i det solgula diset där hon och mannen i den slitna morgonrocken promenerade. Men jag försökte inte nå dem, jag bara såg dem gå intensivt samtalande. Efter en stund vände sig kvinnan mot mig och log, och jag suckade djupt och visionen försvann. Nästa år var det likadant och alla åren därefter. Det är ett tvång som inga KBT-övningar i världen rår på. Varje gång jag kommer till Nytorget i början av april är min bänk ledig, hur mycket folk som än är i parken för övrigt, och allting sker på samma sätt: kvinnans ord om kärlek, det solgula diset, samtalet med mannen och till sist leendet mot mig.

Efteråt är jag tvär och avvisande. Jag tar en taxi ut till vårt landställe på norra Värmdö. Där bäddar jag in en solstol med fårskinn och ullfiltar nere vid bryggan. Jag sötar och värmer ett turkiskt rödvin, så som jag tror att den kappedokiska kohorten drack det när de kom tillbaka till sitt logement efter avrättningen. Sedan sitter jag vid vattnet och tittar på solen som går ner bortom Trälhavet. Det är kallt så tidigt om våren, men vinet och fårskinnen värmer, och jag tänker på soldiset, på Korovjevs ögon och på kvinnan med den svarta kappan och de gula blommorna. Jag vet att jag inte är vid mina sinnens fulla bruk, men samtidigt är jag benägen att ge min terapeut rätt: Det kanske inte är något att oroa sig för. Den här kvinnan med sitt mångtydiga leende kommer alltid att finnas hos mig. Det måste jag leva med.

Birgitta Stenberg går och badar

Text och bild: Staffan Castegren

Hade Jean-Paul föredragit en galge skulle han naturligtvis skrivit det…

En morgon tidigt i maj kom en kvinna ut genom en port i Tyska Brinken i Stockholm. Hon kastade en snabb blick upp mot den smala remsan av himmel. Milda vindar strök hennes hår och det gick en krusning över ansiktet, som om hon gled ur en osynlig morgonrock av irritation. Hon slank in på ett kafé, beställde en tallrik krusbärskräm, en ostsmörgås och kopp kaffe. Medan hon åt bläddrade hon igenom de fläckade morgontidningarna: Ett ledarstick om Haijbyaffären som kändes lite mekaniskt. Alla hade fastnat i sina ståndpunkter. Fast på ett sätt var det bra. Hennes bok skulle bli helt annorlunda. Hårda strider i franska Indokina. Ska Bannister klara drömmilen? En artikel av Björn Lundegård om Metamorfosgruppen som nämnde alla, utom henne. Det var tisdag den 4 maj 1954 och kvinnan hette Birgitta Stenberg.

Det var i mars som hon blev tvungen att åka hem till Stockholm ett tag, tjäna lite pengar, sköta sina familjeförpliktelser. Paul och Lasse var kvar i Paris och hon fick låna Lasses lya i Gamla Stan. Det var faktiskt skönt att få vila en stund. Det blev inte lika intensivt här, inte lika mycket fenedrin. De svenska kritikerna brukade kalla dem drogromantiker, metamorfinister. Men nu hade hon varit ren i nästan två månader och det gick bra med skrivandet. Men så i går hade det ringt på dörren, och där stod en fransman med ett brev från Palle: ”Denne gode man behöver en famn och ett hem några dagar. Tar du hand om det? Vännen Paul.” Visst gjorde hon det. Det finns en extramadrass i skåpet där. Du kan sova i alkoven. Sedan blev det löksoppa och två flaskor algeriskt rödvin, några Ritalina och en, uppriktigt sagt, rätt misslyckad chokladpudding. Samtidigt flödade ett samtal, i första hand om hans eländiga liv. Hans namn var Claude.

– Min bror kämpar i Indokina. Han är inte särskilt militärisk av sig, men när fosterlandet kallade kände han att det var en moralisk plikt att gå ut i kriget. Vår mor var utom sig av oro, men när han senare blev stationerad i Dien Bien Phu lugnade hon sig lite. Det fortet är ointagligt, sade man åt henne. Men nu har de tonkinkinesiska rebellerna fått hjälp av ryssarna och byggt en väg genom djungeln, ja, man vet inte hur, för den syns inte från luften. Men plötsligt finner de sig beskjutna med tungt artilleri, och nu fruktar vi för min broders liv, mor och jag.
Han snyftade och sökte efter en näsduk. Birgitta gav honom en av sina.
– Jag rådde honom att inte åka. Din mor skulle inte överleva om något hände dig, sa jag. Men han valde ändå att gå ut som frivillig.
– Jag känner igen den där situationen från en bok, sa Birgitta, att välja mellan sin mor och sin plikt, sin manlighet och sitt hjältemod.
Hon gick bort till bokhyllan och tog fram en lankig liten bok. Den var på svenska, men han kände naturligtvis omedelbart igen den, Existentialismen är en humanism av Jean-Paul Sartre.

– Jag känner denna skrift mycket väl, sa han högdraget, men jag kan inte alls se likheten. Jean-Paul skrev om andra världskriget. Kriget i kolonierna är ju något helt annat. Hade han föredragit den krigsskådeplatsen skulle han naturligtvis valt att skriva om den.
Han torkade sig missnöjt om näsan.
– Denna näsduk är för liten.
Birgitta log åt honom, sedan tog hon på sig en bekymrad min.
– Jag har funderat lite över det där med essensen, sa hon med ett tonfall som skulle fått hennes vänner att dra öronen åt sig. Det är som den gamla frågan om vad som kom först, hönan eller ägget? För mig är det självklart att det måste vara ägget. Och som kvinna kan jag inte hålla med Sartre när han säger att existensen föregår essensen. Jag tycker att hans exempel motsäger hans egen tanke. Om man tänker sig en …
Hon hejdade sig och såg sig om. På bordet låg en blänkande fernissad trägalge.
– Om man tänker sig en galge, sa hon.
– En pappersknіv, avbröt Claude, med ett litet leende.
– Ja, eller en galge, det är egalt.
– Nej, min kära, det är inte egalt. Allt i denna bok har en oerhörd betydelse. Hade Jean-Paul föredragit en galge skulle han naturligtvis skrivit det.
Hon tittade på honom med påklistrad fransk dramatisk upprördhet.
– Min herre, utbrast hon, förstår ni inte att ni hemfaller åt svårartad kvietism i er dyrkan av orden, snarare än innehållet?
Han såg förfärat på henne. Sedan sa han högtidligt som om han berättade att han just hade mottagit hederslegionen från republikens president:
– Mademoiselle Stenberg, jag är fransman och existentialist.
Birgitta nickade.
– Det är bra, sa hon. Jag ska köpa en näsduk åt er.

Det var klart att han fick ligga med henne. Hon hade ju en viss faiblesse för fransmän, men den här figuren höll knappast måttet. På sin höjd nådde han upp till en medioker belgare. Hon tänkte att hon någon gång skulle skriva en dikt om sin … ja, hur explicit kan man vara? Vad skulle den högtidliga och självcentrerade Metamorfosgruppen kunna tänka sig att publicera? … sin fitta, sin mutta, sin kussimurra?

Kom sluta töva och tveka
Kom lär dig att leka
i urraburraskogen min

Här ryttlar storlemmen
i dimmorna och ångorna
över längtans dansande mus
i urraburraskogens
nattliga ljus

Hon såg sig om i det inrökta kaféet, och log åt möjligheten att någon kunde läsa hennes tankar, sedan avslutade hon ostmackan, hällde i sig det sista kaffet, betalade och gick. När hon kom ut på Kornhamnstorg blev hon bländad av solljuset. I ett litet stånd under Bågspännaren stod en gammal kvinna i tidlösa lantliga kläder och sålde potatis, skrynkliga vinteräpplen och blåsippor. Det här är Stockholm när det är som bäst. Visst, Paris är fantastiskt, och hon längtade dit, men vintern hade tvättat hennes stad alldeles ren och naken och ogenerad. Hon kände sig upplyft och fri från all förkonstling. I Paris hade hon träffat en vietnamesisk kvinna som hette Nguyen Thi Binh. Hon talade lyriskt om Ho Chi Minh och Vo Nguyen Giap, och om folkkriget; hur soldaterna, både män och kvinnor, transporterade tung utrustning på ombyggda cyklar som de ledde i gåsmarsch längs osynliga trampade djungelstigar.
– Och på natten med nedbländade lyktor som inte syns från luften studerar vi marxismen, men också vietnamesisk lyrik. Onkel Ho är en stor poet. Och vi sjunger med dämpade röster vårt lands sånger. Och jag som är i samma patrull som min man, kan ligga i hans famn och känna doften från jorden och höra lågmälda samtal från våra kamrater. Ni i väst tror att starkast industri vinner. Men vi vet att starkast ideologi vinner.

Hon lät en spårvagn, en bryggarbil och ett tiotal cyklar passera, sedan korsade hon Munkbron och gick upp mot Södermalmstorg. Hon tänkte på Björn Lundegårds artikel i tidningen.
– Fan ta honom. Jag var lika mycket entusiast som de. Lika berusad som de av de nya vägarna och ordens spännvidd och kraft. Men de drar vidare, man och man emellan, med förbindliga inbördes artiklar. Mig ville de ha till annat.
Irriterat började hon rota efter ett cigarettpaket i handväskan, men hittade inget, något som hon mycket väl visste. Hon suckade.
– Jag ska söka mig till kretsen av klarsynta leende kvinnoskribenter, drömögda diktarinnor och kampglada kvinnoforskare. Vi alla som så länge letade längs ensliga stråk tills vi äntligen hittade varandra. Fan ta alla dessa män. De ska inte få styra mitt liv.

En snabb ångest svepte förbi henne och hon tänkte på Paul. Alla som träffade honom drogs in i hans magiska universum. Hans blick och hans röst. När han läste sina dikter var det som att alla ord var fulländade och eviga. Men häromdagen hade det hänt något märkligt. Längtan ner till Paris kom över henne och hon tog fram hans första diktsamling, och som alltid fascinerades hon av det musikaliska språket. Men plötsligt hände något inom henne och hon brast ut i skratt. Hon fick skuldkänslor, men kunde inte sluta skratta. Orden var så överlastade. Hans röst kunde få dem att sväva, men nu låg de som punkterade ballonger:

Nattens sammetskniv
snidar min kropp
till gallerverk av tunga skuggor
mörkrets hundar
överfaller mig
och intet dröjer kvar
bland rofullt vajande alger
i drömmarnas blygråa hav.

Hon tittade ut över Strömmen som snarare låg vårblå. Där tuffade en rykande färja bort mot Allmänna gränd. Måsarna svävade lojt i kölvattnet helt oberörda av politiken, existentialismen och den djupa symboliken. Hon förstod att hon aldrig till någon fick berätta att hon skrattat åt hans dikt. Allt för väl kände hon till hans ångest och hans dåliga självförtroende och hans känsla av underlägsenhet när det gällde bildning och belästhet. Aldrig fick hon sluta dyrka honom, det skulle han inte överleva.

I hörnet vid Götgatan stannade hon och tittade uppför Hornsgatan där spårvagnen från Mälarhöjden rasslade ner mot Slussen, och där strålandesolen mjukrostigt mild bar fram Marias spröda klocka som just slog nio slag. En bit bort låg Fröjds herrekipering. Det var en gammal fin affär där hon varit så sent som för några dagar sedan och köpt sig en stor bylsig tröja. Hos dem skulle hon kunna köpa en rutig herrnäsduk till Claude, men hon kände att hon verkligen inte hade minsta lust. I stället vände hon tvärt om och svängde vänster in på Götgatan.
– Varför skulle jag köpa något åt honom? Han kan dra åt helvete. Det finns papper inne på toaletten om han behöver snyta sin existentiella franska näsa. Jag går upp till Forsgrenska och badar i stället.
Hon gick raskt i den branta backen och njöt av ansträngningen. Det här var hennes stad och hon visste vad gatorna, och till och med kvarteren hette; Ormsaltaren, Urvädersklippan och Kejsaren. Det var redan mycket trafik och många fotgängare på de smala trottoarerna. Då och då var hon tvungen att gå ut i gatan och vid ett tillfälle blev hon nästan påkörd av en röd buss. Men bara nästan. Hon visste vad hon gjorde och hon njöt av det med. Och trafiken i Stockholm var ändå ingenting jämfört med Paris. Ännu en gång kom hon att tänka på sina generationskamrater, men den här gången lät hon sig inte beröras.
– De kan dra åt helvete allihop. Vem kommer minnas Lasse Söderberg eller Björn Lundegård om femtio år? eller Paul Andersson för den delen. Låt dem drunkna i drömmarnas blygråa hav. Ni ska få se vem av oss som klarar drömmilen först

.

Ordförklaring:
Kvietism: religiös mystik som syftar till ett försjunkande i Gud; overksamhet.

Paul Andersson: Ode till okänd konstellation (1952)

Förhörd av Martin Beck

Text och bild: Staffan Castegren

Resterna av frukosten stod kvar på bordet, K Special, ett mjölkpaket och en majskolvspipa.

Martin Beck lämnade polishuset och gick med raska steg upp mot Kronobergsparken. Han hade bestämt sig för att se beslutsam och upptagen ut. Tanken var att om han mot förmodan skulle råka möta någon kollega skulle han bara vinka som hastigast och småspringa vidare så att de förstod att det var viktiga saker på gång. Han sneddade över Polhemsgatan och slank in på Parkgatan. Väl utom synhåll från polishusets fönster slog han av på takten. Han vände sig om, men såg ingen annan än en äldre kvinna med en liten hund i koppel och några barn som lekte i slänten upp till parken.

Han suckade: Ska det verkligen behöva vara så här? Hans chefer ville att han skulle finnas ständigt tillgänglig för deras oändliga möten alla tider på dygnet. De tyckte att han skulle lämna allt uppsökande arbete till sina underlydande. Men hans närmaste man, Benny Skacke, förstod sin chefs outtalade önskemål, och i dag hade han sagt att han var osäker på en granne till den mördade kvinnan på Tomtebogatan. Kanske skulle det vara bra om Martin kunde ta ett snack med honom. Jo, Beck nickade allvarligt, det är ju viktigt att vi löser det här fallet, och han sa att han skulle göra ett försök.

Nu kände han sig nästan lite olydig, som om han skolkat och gett sig ut på egna äventyr. Byråchef Stig Malm hade sagt åt honom att alltid rekvirera bil med chaufför om han skulle någonstans, men Martin Beck älskade sin stad och tänkte inte missa chansen att promenera

upp till Birkastan. Han tog ett djupt andetag och försökte koppla bort alla misshagliga personer. Efter några steg hittade han ett bekvämt tempo och en harmonisk sinnesstämning och släppte tankarna fria att flöda som de ville.

Som polis hade han minnen från många gator i Stockholm, men inget från Parkgatan. På Bergsgatan, tvärs över kullen var det en man som blev skjuten. Det var en speciell sommar, han hade kommit tillbaka från sin sjukskrivning och fått det fallet som present av Kollberg, ett exempel på det slutna rummet. Han löste det naturligtvis och han träffade Rhea. Eller snarare, som han ofta tänkte, då äntligen var han redo för att träffa Rhea. Men som sagt, hela stan var full av minnen. På Inedalsgatan mindes han ett bisarrt självmord för säkert 20 år sen, och på Kronobergsgatan, en portvakt som våldtog kvinnor i pannrummet. Fleminggatan och S:t Eriksgatan, där hade han varit mycket, och nedanför Stadshagen, en död portugisisk prostituerad, vilket senare ledde till massmordet på 47:ans buss.

När han passerade S:t Eriksbron kände han först doften från chokladfabriken, därefter tjära och råoljerök från en gammal träbåt med tändkulemotor. De dofterna förflyttade honom till 40-talet när han gick till Sportpalatset och badade. Han mindes klorlukten och skåpnyckelns gummiband som stramade om handleden, och alla rösterna som ekade mot kakelväggarna. På andra sidan bron låg ch:s köttbutik, en av de bättre i stan, och längre fram ett skivantikvariat. Sedan passerade han S:t Eriksplan och kom in på Rörstrandsgatan, där Roseannas mördare hade bott. Han grinade illa, normalt hade han en rätt oberörd inställning till sina hågkomster, men vissa minnen skavde mer än andra. I hörnet mot Birkagatan låg en musikaffär, och på andra sidan Svensson & Butler där han och Rhea ätit för bara en vecka sedan. Han passerade konditori Dalpojken som brukade annonsera om stans största semlor när det var säsong, gick förbi Vikingagatan, svängde höger på Norrbackagatan och vänster på Tomtebogatan. Nummer 35 låg en bit upp i backen.

Staffan Castegren stod det på en prydlig skylt i mässing. Han tryckte på knappen och hörde en signal därinne. På dörren intill satt fortfarande polisens anslag kvar: Brottsplats, tillträde förbjudet. Dörren öppnades av en lång skranglig man i 30-årsåldern, med rufsigt hår, glåmig hy och påfallande blanka ögon.
– Staffan Castegren?
– Ja, det är jag. Och du är polis va?
– Jo, det stämmer, mitt namn är kommissarie Beck
– Det var en annan snut här, Räcke, eller vad han hette.
– Kriminalinspektör Skacke.
– Jo säkert, men kom in för fan.

De satte sig i köket som var stökigt, men inte smutsigt. Resterna av frukosten stod kvar på bordet, K Special, ett mjölkpaket och prickig korv i ett flottigt papper. En tjock bok låg uppslagen och Beck försökte diskret se titeln. Castegren såg hans blick.
– Patriarkens höst, sa han.
– Av García Márquez? sa Beck.
Castegren nickade, men sa ingenting. På bordet bredvid en askkopp låg en tändare, ett paket Camel utan filter, en majskolvspipa och en liten mässingsburk. Det luktade hasch i rummet.
– Jobbar inte du.
– Jo, jag jobbar i musikaffären nere på Rörstrandsgatan, men jag är sjuk i dag.
– Och du tänker att du ska kurera dig med hasch?
Han gjorde en liten missnöjd grimas.
– Aha, det är knarkspan som skickat ut en kommissarie i lönegrad ”hej faderittan” för att sätta

dit mig för ringa narkotikabrott. Det verkar ju rationellt.
Beck skrattade till. Han ångrade sin fråga.
– Nja, sa han, jag tänkte passa på och fråga om lite annat samtidigt.
– Om fru Hedin i lägenheten intill?
– Precis.

– Vi har pratat med din värd, fortsatte Beck, och han berättade att du ringde honom för någon månad sedan och frågade om du kunde få överta Fru Hedins lägenhet. Du hade visst hört att hon skulle in på långvården.
– Det var hennes väninna som berättade, eller väninna och väninna, de bråkar ju jämt. Jag tänkte att jag skulle slå ut väggen mellan våra två ettor och få en trea, men sen när jag frågade henne själv sa hon att hon skulle fortsätta att betala hyran, ifall hon skulle bli bättre.
– Jaha, och vad tänkte du då?
– Jag blev naturligtvis rasande och tog min vassaste kökskniv och stack ihjäl henne.
– Är det så?
– Ja, jag är ju en Napoleon-människa. Jag gör världen en tjänst genom att avlägsna överflödiga individer.
– Du hade alltså ett slags Raskolnikov-motiv?
– Det skulle kunna vara så. Men till den här inspektören, Jycke …
– Skacke.
– Ja. Till honom la jag fram en annan teori.
– Du sa att du misstänkte väninnan, men hon är sängbunden och knappast rörlig nog.
– Det ska du kanske kolla en gång till. Jag träffar henne inte sällan nere på Berglunds livs på Rörstrandsgatan där hon tjackar kroppkakor och Ärilbröd.

– Nu har du lagt fram två tänkbara mördare. Vem ska jag välja, tycker du?
– Kanske inte mig, när allt kommer kring.
– Varför inte?
– Därför att jag inte lever på artonhundratalet, utan här och nu, 1977. Därför att jag är kommunist. Jag skulle snarare mörda vår snikna värd som tar ut 213 kronor i månaden för den här ruffiga ettan på 37 kvadrat. Raskolnikov var någon elitistisk jävla Nietzschean som innerst inne föraktade folket. När han sedan fick sina berömda samvetskval var det av oklara pseudoreligiösa skäl.
– Och allt det här bara berättar du för mig?
– Aha, det är Säpo som skickat ut en kommissarie i lönegrad ”fan jag tror jag svimmar” för att sätta dit mig för brott mot rikets säkerhet. Det verkar ju genomtänkt.
– Väninnan alltså?
– Vad fan, det är ju ni som är poliser. Jag vet ju inte ett skit. Men om det är hon så är det knappast fråga om mord, utan möjligen dråp eller vållande. De bråkade ofta, som sagt, och hon kan ha knuffat till henne en gång för mycket.
– Ja, hon blev inte knivstucken i alla fall.
– Det var ju skönt att höra. Då kanske jag går fri?
– Ja, för den här gången. Men så är det en sak till.
– Vadå?
– Jag är polis och jag har en skyldighet att upprätthålla våra lagar. Så nu undrar jag vad jag ska göra med ditt hasch.
– Du ska naturligtvis använda ditt omdöme.
– Du har kommit med en hel del kloka synpunkter om fru Hedin och hennes död. Det vore intressant att höra vad du tycker om den här frågan.
– Om du inte tar det är det bara mina hjärnceller som ryker, och det kommer de göra i alla

fall, fast en timme senare. Om du tar det måste jag ge mig ut och köpa nytt och då göder jag narkotikamarknaden helt i onödan, och blir troligen hemma från jobbet en dag till. Jag tror du uppnår störst samhällsnytta genom att låta det vara.
Martin Beck skrattade.
– Låt gå för samhällsnyttan, då.

En stund senare stod han ute på gatan igen och funderade på vilken väg han skulle ta tillbaka till Kungsholmen. Väninnan var redan satt under bevakning. Han hade pratat med Skacke om den saken dagen innan. Han tänkte lite på Staffan Castegren. Han hade naturligtvis inte mördat någon. Hans grövsta brott var väl det han gjorde mot sig själv. Men Martin Beck kände att han uppriktigt sagt inte hade med den saken att göra. Vad vet man egentligen om vilka flyktvägar folk behöver för att klara sig i vår underliga tid. Själv hade han ju smitit från jobbet och tagit en tämligen meningslös dagdrömspromenad genom Stockholm. Det borde kanske också vara narkotikaklassat. Han bestämde sig för att fortsätta sitt missbruk och gå Frejgatan, Surbrunnsgatan, bort mot Sibirien. Sedan kunde han ta en taxi och kliva ur utanför polishuset med viktig min och med kvittot i handen. Han log. Rhea skulle tycka om att höra honom berätta om dagen när de träffades i kväll.

Anton Webern i Innsbruck

Text: Staffan Castegren **Bild:** snodd från nätet

En gauleiter på radion säger att jag skapar ”entartete musik”…

En eftermiddag i början av maj 1937 satt kompositören Anton Webern på ett oansenligt trottoarkafé på Maria Theresien Strasse i Innsbruck. Han hade valt en plats där han fick lä från den nordliga vinden. Bara några dagar tidigare hade det snöat, men nu värmde solen och det doftade från de blommande träden i allén. De höga bergen som man kunde se var man än befann sig i staden lyste snövita, men gatorna var torra, och yrvakna gula fjärilar irrade uppspelta omkring i den nya grönskan. På bordet framför honom stod en halvdrucken kopp kaffe och resterna av en Esterhazy-tårta som inte var så god som han hade hoppats.

Borta från Altstadt hördes en skev blåsorkester och han grinade illa åt de ostämda instrumenten. Men han kände igen den gamla österrikiska marschen, ja han kände till och med igen arrangemanget. Visst hade han dirigerat det någon gång? Det måste varit med någon av alla arbetarorkestrar han lett. Han mindes inte var, men han kunde se de fuktfläckade notbladen framför sig och alla ansiktena som var vända mot honom och som också var fläckade på något vis, av dålig mat, hårt arbete och bitter fattigdom, en grupp män i enkla blå kläder och med billiga instrument i en kall och dragig lokal, fumliga och tafatta, men ivriga att lära. Han försökte erinra sig namnet på marschen, men inte heller det kunde han. Det gjorde honom irriterad. Så mycket tid han varit tvungen att lägga på amatörorkestrar. För brödfödan hade han arbetat runt om i Wien, men även i Polen och Tjeckoslovakien, tid som tagits från hans komponerande.

Det kom en procession längst ner i allén, med banderoller, flaggor och blänkande mässingsinstrument. Han kunde ännu inte läsa några plakat, men han anade vad det rörde sig

om. Han började förbereda sin blick som han ville göra ointresserad, men inte likgiltig och absolut inte fientlig.
– Vad firar de? frågade en man vid bordet bredvid.
Webern såg forskande på honom, en man i trettiofemårsåldern, välklädd och med en intelligent blick. Kunde naturligtvis vara polis ändå. Bäst att vara försiktig.
– Jag gissar att de är för ett samgående mellan Österrike och Tyskland, sa han.
– Är det en utbredd uppfattning i Innsbruck? undrade mannen.
– Det kan jag inte svara på, sa Webern avmätt. Det har varit många parader de senaste veckorna, men vad folk i gemen tycker vet jag inte. Jag är inte intresserad av politik.
– Nej, inte jag heller, men man blir indragen i den ändå, mot sin vilja.
Nu hördes det tydligt att han var tysk. Detta lugnade Webern en smula.
– Jag försöker att hålla mig borta från dagsfrågorna, sa han. Jag är bara intresserad av min musik.
Mannen lyste upp.
– Jag tyckte att jag kände igen ert ansikte, sa han. Är ni inte Anton Webern? Jag har hört flera av era verk i Berlin.
– Jag spelas inte i Berlin.
– Nej, jag vet, men det här var före 1933.

Utan att fråga om lov flyttade han över till Weberns bord.
– Jag minns särskilt en konsert, sa han ivrigt. Jag tror det var Furtwängler som dirigerade. Före paus framförde man två ganska långa verk, Tre orkesterstycken av Alban Berg och Variationer för orkester av Arnold Schönberg och jag kände mig lite övermätt i pausen, men andra avdelningen inleddes med er Symfoni, ett fascinerande stycke musik. Jag tror att den bara var 6 minuter och den grep mig djupt. Därefter spelade man Mahlers underbara Kindertotenlieder. Jag var verkligen lycklig när jag gick hem den kvällen.
– Jag hade själv ingen möjlighet att närvara, men min vän Alban Berg sa att det hade gått bra.
– Jo, något annat kan man inte säga. Alban Berg, för resten. Dog inte han häromåret?
– Jo, han fick blodförgiftning efter ett insektsbett.
– Ett sånt öde, för en så framstående man.
De satt tysta en stund, sedan ryckte plötsligt mannen upp sig.
– Ursäkta mig min oartighet, sa han. Jag har inte presenterat mig. Mitt namn är Werner Heisenberg.
– Fysikern?
– Ni känner till mig?
– Det stod om er när ni fick Nobelpriset i fysik för några år sedan. Var det 1932?
– Ja, då var det många som skrev berömmande om mig. Men redan året därpå lät det annorlunda. Då började de kalla mig vit jude.
– Vad i hela fridens namn betyder det?

Nu hade paraden kommit så nära att man kunde se orkestern som gick i täten, femton man stark, kornetter, althorn, eufonier, en tuba, två virveltrummor, en bastrumma och ett par marschcymbaler. De hade ingen tamburmajor, men höll ändå takten förvånansvärt bra. Utan att han egentligen reflekterade över saken läste Webern snabbt av ensemblens kvaliteter och svagheter. Några var bra på riktigt, några var habila, men en av kornettisterna och althornisten med den märkliga mössan saknade musiköra fullständigt. Det var på dem det berodde att musiken klingade orent.
Heisenberg såg sorgset på de marscherande.
– Ja säg det, sa han. Vit jude? Jag är arisk, det kan de inte säga något om. Men jag nämner Albert Einstein, Niels Bohr, Wolfgang Pauli och andra framstående vetenskapsmän i mina

föreläsningar. Det vill de förbjuda: inte bara namnen, utan även tankarna. Den tyska fysiken behöver inte judiska påfund som relativitetsteorin och annat.
– Är det därför ni kommit till Österrike? För att flytta vidare till England eller Amerika?
– Nej, jag är här på semester, jag behöver vandra i bergen, vila tankarna.
Efter orkestern kom en procession bestående av cirka fem hundra personer med banderoller och flaggor som vajade i vinden. På många skyltar stod det bara ett ord: Anschluss. Bland flaggorna såg man den österrikiska förstås, men också Tyrolens och Innsbrucks. Webern kände igen standaret från Vaterländische Front och vimplar i bjärta färger som han gissade tillhörde de olika alpregementena. Men överallt såg man också den tyska flaggan, den tydliga, den oemotsägliga; den röda och vita med det svarta hakkorset.

Webern genomfors av motstridiga känslor: de majestätiska bergen, de enkla hakkorsen, och minnet av musiken som hans bordsgranne uppskattat så. Han tänkte sällan på sin egen musik, men nu kom klarinetterna och hornen i den sjätte variationen för honom och tonerna blandades med den enkla marschen som var på väg bort i allén. Han mindes den amerikanska kompositören Charles Ives, som en gång beskrev musikaliskt hur två olika orkestrar möttes. Han kände att han ville återgälda Heisenbergs förtroende, och efter en viss tvekan sa han:
– Mig kallar de kulturbolsjevik. Vad nu det betyder. Jag får inte dirigera längre och min musik framförs inte. En gauleiter på radion har stoppat mig där, han säger att jag skapar ”entartete musik”, och Socialdemokraterna har lagt ner arbetarnas orkester som jag ledde i många år. Min lärare och mentor, Schönberg, har flyttat till Amerika, och det förstår jag, han är ju jude, men jag ska inte behöva lämna mitt land.
– Ni uttrycker precis min tanke, herr Webern. Jag har sagt till de styrande att det är farligt för fosterlandet att så många goda hjärnor tvingas att flytta till fientligt inställda länder. Jag tror inte herr Hitler riktigt förstår vilka krafter han har släppt lös.
– Nej, sa Webern, herr Hitler är absolut en mycket framstående, ja en unik person som har åstadkommit mycket gott, men nazismen är inte riktigt, vad ska jag säga, en ideologi, utan mer en samling osorterade fördomar. Och jag tror att det är dags att förståndigt folk lugnar ned de mest rabiata entusiasterna. Jag menar, män som ni och jag ska naturligtvis kunna försörja oss på vårt arbete utan politisk inblandning. Vi tar ju inte politisk ställning. Jag känner människor av olika uppfattningar, min son, Peter, är faktisk engagerad i den nationalsocialistiska rörelsen, men jag respekterar allas åsikter, och själv vill jag som sagt bara ägna mig åt musiken.
– Kanske kommer de att förstå sitt misstag, sa Heisenberg. Min farmor är mycket god vän med reichsführer Himmlers far och hon har ett flertal gånger diskuterat detta med honom. Jag hoppas att det ska leda till något gott. Det var ju underförstått 1933 att nazisterna skulle få makten under en begränsad period för att rädda landet.

En grupp kvinnor passerade, draperade i olikfärgade sjalar. De såg utklädda ut, som folk i en opera som ska framföra bondkvinnornas kör i första akten. Sedan kom en trupp alpjägare med korta gröna jackor, halvlånga läderbyxor, grova yllestrumpor och kraftiga kängor. Flera av dem hade långa gammalmodiga gevär på ryggen.
– Men vad gör ni här i Innsbruck, herr Webern?
Webern suckade.
– Jag arbetade här för länge sen, sa han. Och jag kommer gärna hit när jag behöver ro. Det är så vackert i dalen mellan bergen. Min doktorsavhandling hade som ämne en motettsamling av Heinrich Isaac som verkade här 1485 hos den habsburgska hertigen Sigismund. Även Isaac var lycklig i denna stad, och när han var tvungen att resa skrev han sin kanske mest älskade sång: Innsbruck ich muss dich lassen.
– Jo, sa Heisenberg, den känner jag mycket väl. Jag är med i en kamratförening från

universitetet som träffas då och då. Vi sjunger gärna ihop, och självklart möts vi i den tyska kulturskatten. Men det blir ju inte så ofta numera. Trots att de kritiserar mig för mina judiska kontakter vill das Vaterland ha mina kunskaper när det gäller vapenutveckling.

Paraden avslutades av en grupp män i långa läderrockar och armbindlar med hakkorset. De hade koppel och var beväpnade moderna pistoler, redo att ingripa om det skulle behövas. Webern vände bort blicken och tog en mun av sitt kallnade kaffe och rös till av den beska smaken. Heisenberg verkade inte ens ha sett dem. Han suckade och fortsatte:
– Jag står naturligtvis till tjänst när fosterlandet kallar, men de måste förstå att fysik är ren vetenskap och att den inte kan styras av politik. Däremot, lustigt nog, efter den där konserten jag talade om, med Furtwängler, funderade jag på om tolvtonsmusiken kunde ge några nya ingångar till kvantfysiken. Jag grubblade länge, men jag kunde inte hitta några samband.
– Det var en märklig tillfällighet, sa Webern med ett litet leende. Jag och några likasinnade diskuterade helt nyligen om det fanns något i kvantfysiken som kunde förnya musiken. Framför allt var det er osäkerhetsrelation och er kollega herr Schrödingers berömda katt vi pratade om. Men även vi misslyckades med att hitta några beröringspunkter.
– Men vi försöker i alla fall, sa Heisenberg. De som motarbetar oss och talar illa om oss kommer aldrig att kunna förstå den bildningens adelskap som förenar två personer som vi, under ett tillfälligt möte, en eftermiddag i maj i den vackra staden Insbruck.
Webern svarade med en lätt, instämmande bugning. Därefter satt de tysta, försjunkna var och en i sina tankar. Paraden drog förbi uppåt gatan. De såg inte mannen i den långa läderrocken som tog en sten och kastade genom fönstret till en bokhandel. Efter en stund tittade Webern på sin klocka och med några artiga fraser skildes de två männen åt, tolvtonskompositören och kvantfysikern, och de träffades aldrig igen.

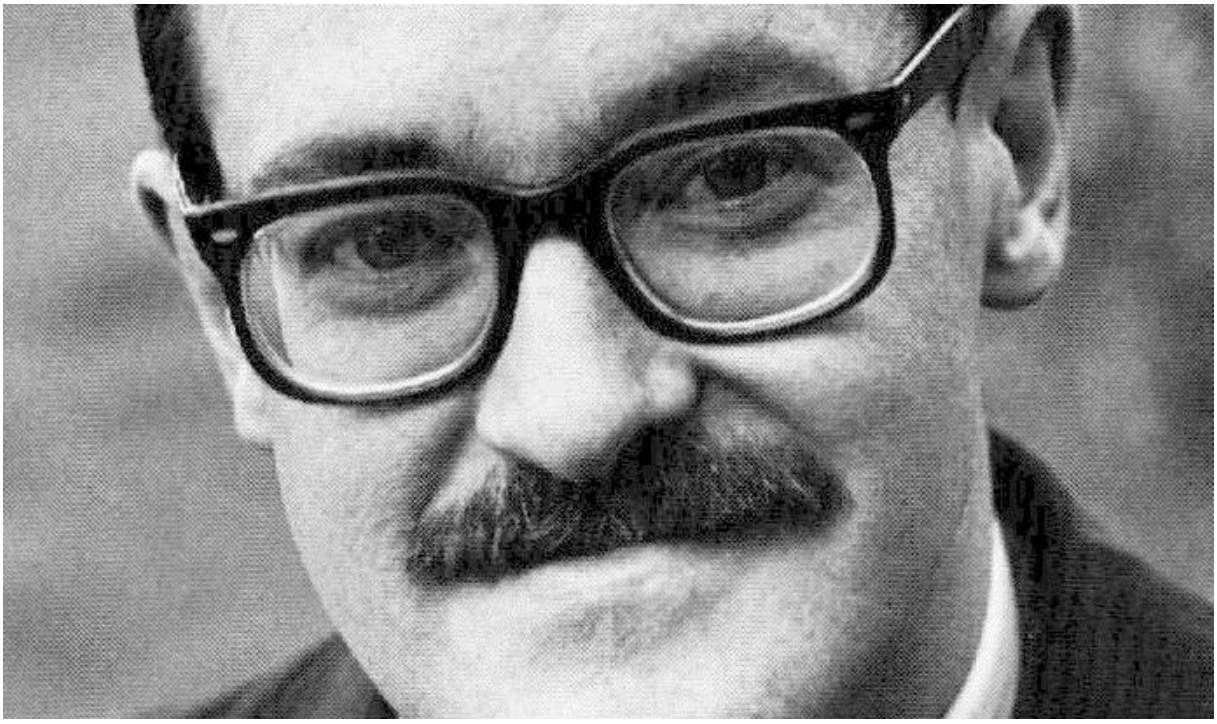
Men det finns en märklig beröringspunkt mellan dem. Bägge skulle senare komma att ha var sitt livsavgörande möte med amerikansk militär. De var båda, som sagt, misstrodda av de nazistiska ledarna, men stannade ändå kvar i sina hemländer under kriget, Webern som marginaliserad tonsättare, Heisenberg som uppburen fysiker. Tyskland skulle kanske ha kunnat utveckla en atombomb, men som vanligt satte dumheten krokben för sig själv. Eftersom de inte litade på Heisenberg byggde nazisterna upp ett parallellt forskningsinstitut i militär regi. Denna splittring av resurserna var en av orsakerna till att de misslyckades. I december 1944 reste Heisenberg till Schweiz där han skulle hålla en föreläsning. USA som kommit långt i atomforskningen skickade dit en beväpnad OSS-agent, vid namn Moe Berg. Fysikerna i Los Alamos visste att tyskarna arbetade med bomben, och de visste också hur viktig Heisenberg personligen var för arbetet. Att döda honom skulle kunna göra stor skillnad. Därför hade de givit noggranna instruktioner till Mr. Berg och han hade uttryckliga order att skjuta Heisenberg om han yttrade vissa speciella ledord som kunde antyda att Tyskland var nära att framställa en atombomb. Moe Berg bedömde dock att så inte var fallet och Heisenberg överlevde därmed sitt möte med den amerikanska militärmakten. Han levde till 1976, fick sju barn och dog av cancer i njurarna.

I slutet av kriget flyttade Webern med sin hustru, sin dotter och sin svärson undan hotet från öster till den lilla staden Mittersill i Salzburg. Där nåddes han av budet att hans son, Peter, dödats på östfronten. När kriget i Europa sedan var över kontrollerade västmakternas styrkor situationen i Österrike en tid. Weberns svärson ägnade sig åt svarta börs-affärer och familjen hade det bättre än många andra. Det rådde utegångsförbud på nätterna och amerikanska soldater patrullerade gatorna. En kväll i september 1945 gick Anton Webern ut på verandan för att röka en cigarr som han fått av sin svärson. Han visste att utegångsförbudet inte skulle börja gälla förrän om en halvtimme, och han ville inte besvära sina barnbarn med cigarröken.

Men just då passerade en amerikansk patrull och en av soldaterna såg plötsligt ett svagt glödande ljus i mörkret och han avlossade tre skott. Han uppfattade inte riktigt vad han sköt på, men ett av skotten träffade och dödade Webern. Soldaten, en viss Raymond Bell från Ohio, överfölls senare av svåra skuldkänslor när han insåg vem han dödat och han söp ihjäl sig 1955.

Pär Rådström köper tidningarna

Text: Staffan Castegren **Bild:** Snodd på nätet

60-talet var på väg, nu var det bara några månader kvar …

Åt lunch med Lars Forssell i dag, på Löwenbräu. Vi pratade lite löst om någon cabaret, men det kommer inte bli något. Han är så inne i den nya diktsamlingen, och jag har ju mina sommargäster i huvudet. Vi skildes på gatan utanför. Han skulle ner till DN och kränga en artikel. Jag kände att det var lagom med det glas vin jag drack till maten. Han drack öl och två snapsar och konjak till kaffet. Det skulle kanske bli en dålig kväll för Kerstin och grabbarna. Eller inte, man vet aldrig med Lars. Fast det är en ynnest att få vara med när han tar dagens första jamare och hjärnan sparkar i gång. Hans skratt går rätt in i bröstet på mig.

Jag gick Jakobsgatan upp och stannade och tittade lite på Drottninggatan, men den var för rörig, så jag avstod den och svängde upp mot Brunkebergstorg i stället. En buss på linje 90 svängde just ut från hållplatsen och började sin långa resa söderut. En av bänkarna utanför telegrafhuset var ledig och jag satte mig med en tanke att leka lite med mina romanfigurer, men jag var inte på humör. Varför ska man överhuvudtaget skriva böcker? En massa besvär, och sen skriver kritikerna: Rådströms nya bok är inte lika bra som den förra, eller: Rådströms nya bok är obegripligare än någonsin, eller: Rådström försöker vara rolig, men han är ännu inte lika rolig som Kar de Mumma.

Jag försöker inte vara rolig. Svårmod, ångest och leda är snarare grundläggande teman. Och vad är det för obegripligt med det jag skriver, jämfört med Vennberg och Lindegren? Jag minns ju de usla recensionerna min första bok fick. Om nu varje ny bok är sämre än den förra kan man undra vilket intellektuellt och litterärt moras jag numera befinner mig i. Ändå

envisas ju folk att köpa mina böcker. Vad ska man göra för att skydda folk mot sig själva och sitt dåliga omdöme. Kanske akademien ska trycka upp varningsetiketter och klistra på misshaglig och skadlig litteratur. Jag tände en cigarett och ruskade av mig all meningslös självömkan. För mig kunde recensenterna och akademiledamöterna flyga och fara.

En ny buss rullade in på torget och en kvinna klev av. Hon var så ung, så frisk, så omöjlig på alla sätt. Jag kunde föreställa mig henne snedda över piazzan i förorten där hon bodde, och passera den lilla italienska restaurangen, med bord som vintunnor med rödrutiga dukar, stadsplanetrivsel i 50-talets sista år. Vad hette förorten? Bagarhöjden, Lyckomossen? Och jag förstod att det inte skulle gå. Inte en chans. Hon skulle försvinna i en tunnelbaneolycka, eller av sömntabletter. 60-talet var på väg, nu var det bara några månader kvar. Vad skulle det krävas för fasansfulla egenskaper av dem som ämnade klara den nya tiden och den obarmhärtiga moderniteten.

Jag följde hennes steg över torget, när jag märkte att någon slog sig ned bredvid mig på bänken.
– Vad fan, Pär, sitter du och spanar på brudar mitt på blanka dan?
Det var min vän sen många år, pianisten Charlie Norman.
– Herre Gud, jag önskar nästan att det vore så. Eller det gör jag förstås inte. Jag och Gunnel ska gifta oss i vår när skilsmässan med Anne Marie är klar. Men ändå önskar jag att jag kunde ha tittat på tjejen lite lagom lättsamt snaskigt. I stället förutspådde jag hennes undergång i det fasansfulla 60-talet som står för dörren. Sömntabletter, gissade jag på.
– Samma muntergök som vanligt, hör jag.
– Gökar är inte muntra. De bär på ett existentiellt svårmod i en omedveten insikt om de ständiga hemfridsbrott de begår.
– Jovisst, så är det säkert. Ledans humanism, eller?
– Än du då, frågade jag och dödade fimpen med tåspetsen, hur munter är du?
– Inte fan vet jag. Som göken ungefär, skulle jag gissa.
– Vadå, är det hemfridsbrott på gång?
– Det är nog inte så farligt med det. Jag ska ner till Centralen.
– OK, men först får du dra en story som piggar upp oss.

Charlie lyfte av kannan och tittade i den som om han hade en fusklapp i svettremmen, sen började han.
– Det var väl en tio år sen, en måndag när Karl Birger Blomdahl plötsligt ringde.
– Kompositören? Inte visste jag att du kände så fint folk.
– Jag hade aldrig träffat karln. Han undrade om jag hade lust att komma upp till hans kvart på Drottninggatan och lira lite Boogie Woogie för ett gäng tonsättare som brukade träffas just på måndagar. Jag hade ju inget för mig så jag stack dit och träffade ett gäng rejält högbrynta jeppar. Jag satte mig och lirade på hans fina Bechstein och de lyssnade och skrattade och kommenterade med ord som en annan inte riktigt hajade. Så jag fortsatte med Misty, du vet Erroll Garner med ordentligt släpande vänsterhand. Då tystnade de, och det var som om de blev lite oroliga, och när jag var klar frågade Ingvar Liedholm om det här var ovanligt svårspelad musik eftersom jag inte höll tempot.
Vi brast båda ut i skratt.
– De fattade inte att det skulle vara så?
– Jo, en av dem fattade, körledaren Eric Ericson. Han garvade så han höll på att gå åt och ville höra mer. Och faktum är att jag är på väg att träffa honom nu. Han leder ju Orphei Drängar i Uppsala och han vill att jag ska komma dit och föreläsa om jazzen rytmik. Kul kneg och bra betalt.

Han reste sig och satte hatten på huvudet.
– Vad säger du, dög storyn?
– Absolut, sa jag, klart över göknivå.
Han morsade och gick över torget och försvann in på Vattugatan. Jag satt kvar en stund och småskrattade åt hans historia, sen reste jag mig och gick Malmskillnadsgatan upp.

När jag krånglat mig över Hamngatan såg jag tobakshandlaren stå utanför butiken och vänta. Tidningsbilen hade inte kommit än. Jag stannade till utanför antikvariatet och tittade i fönstret. De hade fransk skyltning med Gide, Vian, Camus och min gode vän Sartre som jag otaliga gånger nästan träffade nere i Paris. Lite undanskymt hittade jag faktiskt min egen bok, Paris – en kärleksroman och sådant piggar ju alltid upp. Jag brukade ofta handla just i den här tobaksaffären, dels för att jag gillade att titta i antikvariatets skyltfönster där bredvid, dels för att ägaren var lite äldre än jag, lite otympligare, lite osundare. Jag undrade om han var gift, eller om han tog hem boulevardtidningarna som låg på hyllan bakom kassaapparaten på lördagskvällen. Fast jag fick en vision av en hustru och av deras beklämmande samliv, hur hon leker med hans slappa lem. Det fanns ingen erotisk laddning i bilden. Det är äcklet som fascinerar, eller hur, Jean-Paul?

Så kom den röda lastbilen farande uppe från Mäster Samuelsgatan med sina tidningsbuntar, och jag gick in. Handlaren knöt noggrant upp buntarnas snören och rullade ihop dem till små dockor som han la ner i en låda.
– Se god dag, redaktör Rådström, sa han. Ska det vara kvällstidningarna?
– Ja tack, bägge.
Jag letade fram en femtioöring och en tioöring ur fickan, betalade och gick mot dörren. Där stannade jag och vände mig om.
– Ja? sa han. Var det något mera?
– Nej förlåt, jag tänkte på något annat.
Ute på gatan slog grävskopornas buller emot mig. Han hade inte någon vigselring och jag förstod att inte heller han skulle klara sig. Han skulle gå samma väg som kvinnan nere på Brunkebergstorg. Halva Stockholm var ett enda stort sandtag, och när de började riva på hans sida av gatan skulle han tyna bort. Vi behöver inget alibi längre, inte låtsas vara jude eller neger. Lidandet är universellt. Jag svängde in på Smålandsgatan. Det kändes befogat att gå ner till Riche och ta ett glas vin till.

Trettionionde våningen

Text och bild: Staffan Castegren

Är du beredd att försvara elitens rätt att fortsätta att styra?

Jag ser mig nog i huvudsak som engelsman. Även om jag tillbringade mycket av min barndom i Cannes, Karibien och Cap Cod, var det ändå huset i Belgravia, och Thornton Castle i Kent som kändes mest hemma. Vår familj adlades av George II, kanske inte så märkvärdigt, men sen dess har vi gift in oss i många av de gamla engelska familjerna. Min mormor föddes i Niedersachsen, men växte upp i Rhodesia. Hon räknar släktskap med de flesta av Europas kungahus, och vi träffar ofta kungligheter på semestrar och privata fester. Ändå var jag inte ett bortskämt barn. Visst: vi hade tjänstefolk, och vi reste mycket och jag behövde aldrig sakna något, men mina föräldrar hade höga krav på mitt uppförande. De var borta mycket, men när vi träffades pratade de vuxet med mig och ville att jag skulle reflektera kring olika samhällsfrågor. Efteråt har jag förstått att de guvernanter jag och mina syskon hade alltid var mycket bildade och intellektuella människor.

Sista året på Eton, få se, det var -98, då var jag alltså arton år, då kom jag i sällskap med en grupp vänsteraktivister. Den sommaren bodde jag i ett kollektiv i Finsbury Park. Vi var ute och demonstrerade mot rasisterna och fascisterna nästan varenda dag. Jag lyckades tona ner min bakgrund. De fattade inte riktigt hur rik min familj är. Den sommaren låg jag för första gången med en flicka, pojkar hade jag naturligtvis legat med i flera år på Eton. Hon hette Vera Tibbet och var 22, och hjälpte mig med kondomen. Vi var lite paranoida i den där gruppen och vi trodde att MI5 bevakade oss. Framför allt var det en kraftig man i en tunn ljusbrun läderjacka som vi misstänkte. Vi såg honom ofta utanför vårt hus och i olika demonstrationer. Han gjorde inget, men höll sig alltid nära oss. Och vi tyckte förstås att vi var väldigt samhällsfarliga, att vi krävde noggrann bevakning, och vi skrek ännu högre och viftade vildsint med våra flaggor och plakat.

Men så på ett möte i Hyde Park stötte vi ihop med ett gäng riktigt hårda typer från Hackney som ville skjuta poliser och bränna bilar. Jag kände att de gick för långt, men samtidigt reagerade jag lite barnsligt, jag blev avundsjuk och ville vara lika radikal. Mannen i läderjackan höll extra koll på oss, ja, det kändes som om han framför allt bevakade mig. Och mycket riktigt, när jag stod lite för mig själv kom han fram och sa snabbt och tyst:
– De här människorna är dåligt folk. Jag föreslår att du går hem genast.
Jag blev först förvånad och sedan arg, och jag ville väl visa mig duktig. Så jag måttade ett slag, långt nere från höften, rakt mot hans ansikte. Jag tänkte att han var ju polis, han skulle parera slaget och arrestera mig. Men det gjorde han inte. Han såg slaget komma och tog bara emot det. Det gjorde ganska ont i handen och han började blöda om munnen och kladdade ner jackan. Och då förstod jag plötsligt: Han var inte polis. Han var tjänstefolk. Jag har ju levt med dem i hela mitt liv. Precis så ser riktigt professionellt tjänstefolk ut.

Mina vänner kom och drog i väg med mig. Jag var dagens hjälte, och eftersom jag nu var efterlyst av polisen fick jag sova hos en sympatisör i Islington. Den adressen skulle vara säker sa de, men tidigt nästa morgon ringde det på dörren och där stod Benji, en av min fars advokater och sa att pappa ville prata med mig. Jag tvekade inte många sekunder, utan gick och hämtade min väska och följde med i bilen hem till Belgravia. Far och mor tog emot i lilla salongen. Det var underbart att få äta en riktig frukost. Både Seppings och Susanne hälsade på mig med uppriktig glädje. Mor tittade ömsint kritiskt på mig:
– När du talat med din far går du och badar, sa hon, sedan åker vi upp till Saville Row, du och jag, så du får ekipera dig. Du ser förfärlig ut
Men vi gjorde oss ingen brådska och far berättade en rolig anekdot om när änkehertiginnan av Glen Gwyrlgh träffade Mr. Tony Blair för första gången.

Men när vi satt inne på pappas kontor, med fönstret på glänt ut mot den lilla parken tittade han på mig med en värderande, avvaktande blick.
– Din kamrat uppe i Finsbury Park, David Miller, är tydligen intresserad av politik, sa han. Du har ju träffat många framstående politiker kring vårt middagsbord. Tror du Mr. Miller är kvalificerad för det yrket?
Jag visade inte att jag var förvånad att han kände till David.
– Nej, det tror jag inte, sa jag, inte på den nivån.
– Hur är det med Mr. Griffith, Mr. Shastri och Miss Dilby-Hoyle?

– Nej knappast de heller.
Han fortsatte att räkna upp alla i min umgängeskrets, även Vera Tibbet, kvinnan jag legat med, och han bad mig att tänka tanken att jag skulle anställa dem, och vad de i så fall skulle passa till. Jag började med att så ärligt som möjligt utvärdera deras, som jag märkte, rätt begränsade användbarhet. Men efter en stund hejdade jag mig.
– Är det så fruktbart det här? Det är imponerande att du känner till alla dessa människor, och att du kommer ihåg namnen. Jag antar att mannen jag slog i ansiktet står på din lönelista.
– Naturligtvis inte. Men jag kan inte riskera att min son av misstag blir dödad av en polis eller får en gatsten i huvudet. Därför pratade jag med Benji, som gick vidare till någon som vet vem som vet var de bästa livvakterna finns.
– Han var väldigt duktig. Jag skulle vilja be honom om ursäkt.
– Det ska du inte göra.
– Men hans jacka blev förstörd.
– Han kommer att bli kompenserad för det av sin chef. Och den kostnaden hamnar väl nånstans, men det ska du och jag inte bry oss om.

– Du har i ett halvårs tid, fortsatte min far, propagerat för något slags socialism. Men du vet ju att din familj tillhör en elit som styr denna vår värld så gott vi kan. Nu vill jag höra vad du tror: Om din socialism fick världsherravälde i dag, skulle allt bli bättre då?
– Bättre och bättre, jag vet inte.
– Men jag vill verkligen att du funderar igenom det här. Om du kan övertyga mig skulle jag med glädja satsa stora resurser på att nå dina mål. Och varför skulle jag inte det om ditt system är mycket bättre än det jag trott på i hela mitt liv?
– Det är svårt att jämföra. Jag kan inte så mycket om hur världen fungerar, alltså om man ser den uppifrån, i det perspektiv som du och dina vänner har.
Min far log vänligt mot mig.
– Jag vet att du gått en marxistisk grundkurs och en fortsättningskurs om leninismen och Mao Tse Tungs tänkande. Men det är alltid väldigt bra om man kan identifiera sina kunskapsluckor.
Han tog fram en tjock mapp ur en låda och la på skrivbordet mellan oss.
– Det här kan vi kalla en påbyggnadskurs, sa han. Det är en utförlig beskrivning av vår familjs intressesfär. Din vän David Miller skulle bli mycket fascinerad av att studera detta material, och om du väljer att lämna över det till honom så kommer jag inte hindra dig. Men jag skulle vilja att du visade mig den respekten att du först delar dina tankar med mig. Vi åker till Thornton i övermorgon och blir där i fjorton dagar. Din mor skulle bli mycket glad om du ville följa med och vila upp dig lite. Och jag skulle uppskatta om du ville ta dig tid och diskutera dina tankar om världen och din framtid med mig.

Jag ringde lägenheten i Finsbury Park. Det var Vera som svarade, och jag berättade att jag skulle resa ut på landet och ligga lågt en tid. Hon lovade att tala med de andra och önskade mig lycka till. Tiden fram till avresan tillbringade jag med diverse praktiska bestyr och förberedelser. Bland annat ville mamma att jag skulle titta på en personlig betjänt, en gentlemans gentleman, som hennes bästa vän, Lady Coves-Domehurst rekommenderat. Det var en lugn mörkhårig man i trettioårsåldern. Han var från Dulwich och hette Norris. Han

verkade mycket kompetent och jag lovade att ta honom på prov under de två veckorna i Kent. Jag visste ju att jag inte skulle behålla honom, men mamma ville kunna ringa sin väninna och berätta.

På Thornton hade tiden stått stilla, samma persiska mattor, samma knarrande trappor, tennisplanen, den lilla dammen och de prunkande Rhododendronbuskarna. Jag gick runt och hälsade på tjänstefolket och de var alla glada att se mig. Mamma tyckte inte att det var passande att jag bodde i mitt lilla pojkrum längre. I stället fick jag Rothschildrummet där Nathan Rothschild sades ha sovit på tidigt artonhundratal. Det kändes lite smickrande för det var ett av de finaste rummen i huset och pappa sa att jag skulle tala med husfrun om vilka möbler och tavlor jag ville ha. Av konsten valde jag en rätt djärv Hockney som pappa köpt några år tidigare, men som mamma inte ville ha på sina väggar, en Gainsborough och en liten Matisse. Norris ordnade min garderob och mina toalettartiklar och for in till Canterbury på eget bevåg och kompletterade förråden. När far och mor kom och inspekterade dagen därpå, blev de vederbörligt chockerade av Hockneyn över soffan, men jag tror också lite stolta. Mamma tittade i lådor och skåp och nickade gillande. Hon sa ingenting, men det verkade som om även Norris fått godkänt.

På fjärde dagen efter lunch satt jag ute på altanen i skuggan under den stora linden. På ett bord vid min sida stod ett glas och en tillbringare med kokerskans fläderblomslemonad. Jag såg ut över parken där trädgårdsmästaren och två av hans medhjälpare pysslade med ett stenparti. Bara en vecka tidigare hade jag haft ett litet rum med madrass på golvet i Finsbury Park, med ständigt umgänge, illa lagad vegetarisk mat och påträngande rockmusik från alla håll. Jag slogs av hur lätt jag kunde återgå till min familjs förfinade tillvaro. Det är klart att allt detta hade ett pris, men det tänkte jag aldrig på som liten och nu kändes det lite otacksamt mot mina föräldrar. Men så kom jag på att jag hade ett personligt pris att betala, något jag lovat min far. Jag ringde på Norris och bad honom hämta en tjock mapp från mitt rum.
– Genast Sir. Den ligger i vänstra lådan i skrivbordet.

Jag läste igenom hela bunten. Det tog en trekvart ungefär. Sedan läste jag allting en gång till. Den här gången tog det över en timma. Sedan satt jag och bara tittade utan att fästa blicken. Jag kände mig äcklad, fascinerad och stolt. Jag lekte med tanken att åka in till London och visa handlingarna för David och mina andra vänner, men det var inte på allvar. Löftet till min far vägde tyngre. Och jag mindes ett tillfälle när jag gick min marxistiska grundkurs. Jag tyckte att allt var så förenklat och jag försökte problematisera kapitalismens styrmekanik. Men då blev jag ordentligt avbasad, och de kallade mig revisionist, marknadsliberal och gammaltory, och jag vet inte allt. Det var en nyttig läxa, och här ute på altanen i den doftande sommarvinden förstod jag att jag hållit inne med en hel del synpunkter under diskussionerna. Nu svajade tankarna hit och dit, möjligen somnade jag till en stund, men till slut kom Norris och harklade sig diskret.
– Ursäkta mig, Sir. Det är strax eftermiddagste. Ni önskar kanske gå upp och tvätta händerna och byta?
– Ja, självklart, Norris. Jag satt i andra tankar.
Jag följde honom upp, och medan jag gick in i badrummet lade han fram passande kläder. En

skjorta med diskret rosa randning, en ljusröd slips, en udda blazer och inneskor. Medan jag klädde mig småpratade vi lite och jag kände mer och mer att jag trivdes med hans sällskap.

Nästa morgon efter frukost tog jag med mig kaffet och pappas mapp till biblioteket. Jag satte mig vid skrivbordet och läste för tredje gången. Nu hade jag penna och papper och antecknade och skissade. Efter en timme hade jag hunnit halvvägs ungefär. Jag reste mig, sträckte på ryggen och ringde efter lite isvatten. Efter en kort bensträckare runt altanen fortsatte jag och efter ytterligare en timme var jag klar. Nu tänkte jag att det svåraste jobbet var gjort. Nu skulle jag bara samla ihop argumenten för socialismen i en tung okrossbar låda, men det visade sig lite besvärligare än vad jag trott. Socialismens enkla logik passade inte riktigt in längre, inte i den oändligt komplicerade värld min far visat mig. Jag tänkte på våra möten i Finsbury Park, med David och Vera och de andra. Vi hade pratat om solidaritet och rättvisa, men hur skulle vi kunna ersätta det kapitalistiska systemet som byggts upp och finslipats under hundratals år? Skulle vi kunna förstå flödena av varor, arbetskraft och kapital som krävdes för att allting skulle fortsätta att fungera? Här var ju skällsord rätt meningslösa eftersom pappa knappast gjorde någon hemlighet av att han var både marknadsliberal och gammaltory.

Den eftermiddagen hade vi vårt första samtal, pappa och jag. Vi satt i hans arbetsrum i den danska soffgruppen och han frågade om vad som var det viktigaste i min socialistiska världsbild. Jag svarade naturligtvis jämlikhet, rättvisa och solidaritet.
– Jo, det är viktigt, sa han, och det skulle vara lätt att säga att ojämlikheten alltid har funnits, men du kan för mycket historia för att acceptera ett sådant påstående. Fast jag skulle ändå vilja höra hur du ser på frågan om rättvisa i ett historiskt perspektiv. Om vi ser på 1700-talets två revolutioner, den amerikanska och den franska, handlade de om jämlikhet?
– Nej, knappast. Den amerikanska var väl snarare en frigörelse från den engelska kolonialmakten. Sedan skrev de stora jordägarna ihop en massa snygga ord om frihet, samtidigt som de ville fortsätta att bruka jorden med hjälp av slavar och underbetalda immigranter.
Pappa skrattade.
– Bättre kan det knappast uttryckas.
– Och den franska, fortsatte jag, handlade väl i princip om en omfördelning av makten från adeln till den grupp inom borgarklassen som ägde bankerna och industrierna. För de breda folklagren var förändringen marginell.
– Din familj tjänade faktiskt mycket pengar på båda revolutionerna, och framför allt knöt vi kontakter som fortfarande är av stor vikt.
Han tittade klurigt på mig och jag funderade över uttrycket din familj, jag visste inte om jag skulle känna mig stolt eller manipulerad.
– Det har jag inte läst i några historieböcker, sa jag.
– Nej, det behåller vi för oss själva. Men låt oss gå längre tillbaka i historien, säg tusen år. Hur var det med kungarna av Wessex, och Harald Blåtands ättlingar och erövraren som segrade vid Hastings? Var de enväldiga kungar av Guds nåde, tror du?
– Jag har inte forskat närmre i detta, men jag gissar att enväldet mest var ett spel för galleriet, ett sätt att hålla folket på plats. Regenten var nog tvungen att förankra sina beslut hos

samhällets ekonomiska elit. Precis som nu, när du och dina vänner blir inbjudna till Downing Street om politikerna plötsligt fått någon ny snillrik idé.
– Och om man går ännu längre tillbaka i tiden?
– Tja, i Rom, eller hos Alexander eller i de stora flodkulturerna gällde nog samma sak. Ska vi hitta någon form av jämlikhet får vi nog leta före den neolitiska revolutionen, innan vi gick över till jordbruk och boskapsskötsel.
– Jo, nickade pappa, den senaste forskningen pekar på att det var ett tämligen jämlikt samhälle, där människor sällan dödade människor och där kvinnan stod högt i rang. Kanske var det mänsklighetens gyllene tidsålder.
– Kanske det.
Vi satt tysta en stund och tänkte väl samma sak. Till slut fullföljde pappa:
– Medellivslängden var knappt trettio år, barnadödligheten skrämmande. Man kunde inte äga mer än man kunde bära med sig, och ibland förlorade man kampen mot svält och vilddjur. Nej, jag skulle inte vilja byta.

Vi tystnade igen, men jag såg på hans kroppsspråk att det skulle komma mer och efter en stund suckade han.
– När man reflekterar över förtryckets historia tycker jag ändå att man kan se en långsam förbättring. Barnadödlighet, medellivslängd, undernäring, utbildning, alla värden förbättras över hela världen. Och se bara på Thornton Castle, vi har 22 anställda, det gör oss till kommunens tredje största arbetsgivare, det genererar goda skatteintäkter. Dessutom handlar vi lokalt, och gärna närproducerat. Förr var slottet en tärande kraft, nu är vi snarare en närande. Visst lever vår familj ett priviligierat liv, men det är också stora summor som sipprar ut i grevskapet, och så vill jag ha det. Naturligtvis blir även jag provocerad av de här nyrika brackorna som skryter med sitt överflöd, men samtidigt tror jag inte på jämlikhet. Om jorden vore platt skulle inget röra sig. En flod kräver fallhöjd, sedan kan man välja om man bara vill sitta och bada fötterna eller bygga ett vattenhjul.

Den kvällen hade vi gäster till middag: en statssekreterare i utrikesdepartementet och en sektionschef på BBC, med fruar och en framstående författare och hennes man. Mamma hade givit vår kock fria händer att botanisera i vinkällaren och resultatet var fantastiskt, och nivån på samtalen kring middagsbordet och i gröna salongen efteråt var helt enastående. Jag kände hur mycket jag saknat den kvickheten, den elegansen och de smarta kulturella och politiska anspelningarna. Och nästa dag efter lunch satt vi där igen, pappa och jag, i hans arbetsrum. Han frågade om jag läst mappen han givit mig. Jag nickade och han bad mig att utveckla mina tankar.
– När jag fick mappen tänkte jag, oj, det var mycket, men det är klart om vår familj nu är så mäktig som du antyder så måste det ju finnas en organisation som hanterar makten. Men när jag läst igenom allt första gången tänkte jag tvärt om, oj, var det inte mer? Visst, jag såg de tre bankerna och de fem investmentbolagen och jag förstår att de genererar stora inkomster, men genererar de verkligen makt? Men samtidigt insåg jag att det fanns saker jag inte förstod. Och naturligtvis måste det vara så. Du sa att jag kunde få visa mappen för mina kamrater i Finsbury Park, då måste ju hemligheterna vara fördolda. Du är nog tillitsfull, men du är inte dum i huvudet.

Pappa skrattade hjärtligt.
– Vad är det du inte förstår? Sa han.
Jag plockade fram mappen och bläddrade fram några sidor och pekade.
– De här företagen kan jag inte riktigt förstå vad de har för funktion. Och här, några sidor fram finns det en hel grupp som känns viktiga, men rätt oklara.
Han nickade.
– Du sätter fingret på några intressanta punkter. Jag förstår att du var en tillgång i kurserna om Marx, Lenin och Mao. Låt mig berätta. I går pratade jag om nyrika brackor. De rör sig med mycket pengar, men de har ingen verklig makt, annan än den vi ger dem. Det är ur den här gruppen vi hämtar VD:ar och högre tjänstemän. Men de är lite speciella, och de vill absolut inte betala skatt. För dem är det nästan viktigare än avkastningen. Vi hjälper dem med det. Vi har små företag som flyttar stora summor till olika så kallade skatteparadis. Men det handlar naturligtvis inte om fysiska pengar som ligger i stora kassavalv. Vi har andra små företag som flyttar tillbaka pengarna där de kan göra nytta. De här människorna konsumerar mycket. Det är lägenheter i Mayfair, Manhattan och Montmartre, det är dyra bilar, lyxjakter och privatplan. Vi låter dem köpa detta på kredit, eftersom vi, i den allra innersta kretsen, kontrollerar sedelpressarna, och lån skapar nya pengar. Men det finns andra viktiga små företag, till exempel den här gruppen som du undrade över. De hanterar så kallade fientliga nationer. Men i vår värld finns det inga fientliga nationer. Du vet ju att efter oktoberrevolutionen 1917 utbröt det ryska inbördeskriget. Men det var kanske snarare ett angreppskrig där nitton olika nationer, inklusive USA och Storbritannien skickade vapen och trupper för att bekämpa bolsjevikerna. Mycket av de vapnen kom från tillverkare där vi har intressen. Men vi hjälpte även till att finansiera uppbyggnaden av den sovjetiska stål- och rustningsindustrin.
– Men opponerade sig inte politikerna mot ett sånt dubbelspel?
– Nej, vi har ju ”uppfostrat” dem, de vet att det är så det går till. De utnyttjar för övrigt ofta våra diskreta kontakter för att förhandla med ”fienden”. Vi har stora intressen i Ryssland och Kina, men även i Nordkorea, Iran och Kuba.
– Och farfar gjorde naturligtvis affärer med både Stalin och Hitler?
– Ja, självklart.
– Men det var ju onda människor.

För första gången höjde jag rösten och han tittade på mig med en kallt värderande blick. I bakgrunden fanns min far som alltid skulle älska och hjälpa mig, men framför honom stod en av de tio mäktigaste männen i världen, som undrade om hans son verkligen höll måttet. Det var en vändpunkt i mitt liv. Jag var tvungen att välja. Jag skulle kunnat fortsätta läsa kommunikation och retorik och sånt jox och blivit journalist eller informationschef nån stans, kanske gift mig med Vera. Men just där och då vände jag in på en annan väg, för jag ville motsvara min pappas förväntningar.

Hur mycket han läste i mitt ansikte vet jag inte. Men jag såg hur han mjuknade, hur han hittade tillbaka till tålamodet och viljan att få mig att förstå.
– Jo, sa han, de var nog onda människor. Jag träffade själv Idi Amin några gånger när han fortfarande var diktator i Uganda. Han var verkligen ryslig. Men vad tror du om den allierade

militärledningen under andra världskriget? Du har ju läst om terrorbombningarna av Essen, Hamburg och Berlin, om eldstormen i Dresden? Var det goda människor som beslutade om det. Den ständigt återkommande svälten i det koloniala Indien, var det naturkatastrofer eller?
Jag skakade på huvudet, men sa ingenting, och efter en stund fortsatte han:
– Det är alltid segraren som skriver historien, men du kan utgå från att segraren knappast är mindre ond än den besegrade.
– Men pappa, sa jag. Förlåt om jag ställer en naiv fråga, men måste det alltid finnas en segrare och en förlorare? Måste det finnas krig?
– Vet du. Jag skulle vilja att du själv besvarar den frågan. Tänk efter och gå på djupet. Varför måste det finnas krig?

Jag tänkte en stund, men inte så länge. Det var lite lustigt. Jag visste ju hur det hängde ihop och jag hade lärt mig det på mina marxistiska studiecirklar, eller snarare efteråt, när jag var ensam och reflekterade över frågorna, för jag lärde mig ju snabbt att inte avslöja allt jag tänkte för kamraterna.
– Man kan ju börja med den gamla hypotesen, sa jag, att nationerna kämpar om inflytande, kolonier och marknadsandelar, men det du berättar om hur vår familj stöder båda sidorna i krig, motsäger detta. Och jag minns att jag läste om att engelska Vickers Armstrong och tyska Krupp hade ömsesidiga patentavtal och att båda företagen gjorde goda förtjänster både på Blitzen och Dresden. Man kan också säga att rustningsindustrin genererar stora inkomster och ger många människor arbete, men det kan heller inte vara avgörande. Det borde inte vara omöjligt att lägga om verksamheten, att så att säga smälta ner svärden och smida plogbillar i stället.
Jag gjorde en kort retorisk konstpaus innan jag fortsatte:
– Nej, sa jag. Det måste vara något annat. Jag tänker att när Storbritannien förklarar krig mot en nation så är det inte i första hand mot den nationen vi går i krig, utan mot vår egen befolkning. Varje nation hävdar ju rätten att kunna skicka ut sina invånare att dö på slagfältet, och att avrätta dem som eventuellt skulle få för sig att vägra. Krig handlar inte om Gud eller om demokrati, utan om att skrämma det egna folket till att acceptera att det styrs av en liten exklusiv elit.
– Det låter ju förfärligt cyniskt, sa pappa.
– Ja, kanske det. Men vad säger du? Har jag rätt?
– Du har alldeles rätt. Det är det allra viktigaste, men det finns en aspekt till som handlar om fördelning av rikedomar. Vi betalar ju ut mycket pengar för att allt ska fungera, dels till gruppen jag nämnde förut, men också till forskare, politiker, fackföreningar, konstnärer och inte minst till alla miljarder löntagare. Jag skulle säga att samtliga krig som någonsin utkämpats har handlat om just detta; att försvara elitens rätt att fortsätta att styra.
Vi satt tysta en stund.
– Vår rätt att styra, sa jag till slut.
Pappa nickade.
– Ja, vår rätt, sa han. Är du beredd att ta det ansvaret?
Vi hade fler samtal: om politik, om ekonomi, om råvaror, om människor, djupa viktiga samtal, men inget så viktigt som när jag såg min far i ögonen och sa att jag var beredd.

Några dagar senare kom Benji och några experter på utbildning. De föreslog Cambridge, Sorbonne eller Harvard, men jag lyckades få dem att gå med på Columbia så jag kunde bo i New York och Benji sa att han skulle skaffa en lägenhet. Vid middagen den kvällen föreslog mamma att jag skulle tillbringa några veckor på Antigua innan terminen började. Jag behövde få lite färg i ansiktet, sa hon. Och eftersom jag inte hade lust att träffa mina kamrater i Finsbury Park gick jag med på det. Mina föräldrar skulle vara kvar i London och jag stannade några dagar i Belgravia och lät Norris komplettera min garderob. Jag kände att jag trivdes allt bättre med honom och att jag ville behålla honom.

Vad mer ska jag berätta? Tre veckor i Västindien gjorde mig gott. Sedan installerade jag mig i min sexrummare på Upper East Side, med utsikt över parken, ett rum åt Norris innanför köket, matsal och vardagsrum med stor altan, två sovrum och arbetsrum. Där bodde jag i tre år. Benji hade utsett en av familjens amerikanska advokater till min mentor. Han lät mig praktisera på flera av våra mest strategiska företag, parallellt med studierna. Han hjälpte mig även att knyta sociala kontakter och min lägenhet blev en viktig knutpunkt för ett ganska stort umgänge. Bland annat en grupp jämnåriga som jag träffat sporadiskt genom åren, men som jag nu förstod hörde till andra inflytelserika familjer. En viktig del i den sociala succén var Norris. Många var avundsjuka och beundrade hans tysta professionella effektivitet. Men det var inget som förvånade mig. Kvinnorna i den engelska överklassen har en speciell förmåga att hitta bra tjänstefolk, och mor och några av hennes närmaste väninnor är oöverträffade inom det området.

Jag träffade pappa och mamma med jämna mellanrum och även mina syskon, ofta i New York dit ju alla har ärende då och då, men ibland träffades pappa och jag i andra städer, Tokyo, Hongkong, Riyadh, Madrid och Buenos Aires. Då handlade det ofta om att han ville att jag skulle träffa olika människor. Han påminde mig en gång om att jag måste anteckna alla namn och alla personliga detaljer om dem jag träffade. Jag skrattade och sa att det hade jag gjort sen den dan han sa åt mig det första gången när jag var tretton år. Jag noterade även att mamma sällan försummade att ha ett enskilt samtal med Norris. Vad de pratade om tog jag aldrig reda på. Jag förstod att jag skulle sjunka i deras aktning om jag visade nyfikenhet på den punkten. Jul i Belgravia var självklar liksom några veckor på Thornton varje sommar. Jag tog inte kontakt med Vera, men en gång strax före jul träffade jag min kamrat, David Miller på Neal Street. Han såg lite luggsliten ut. Vi gick och tog en öl och pratade en stund. Kollektivet var upplöst, men han hade kvar lägenheten och hyrde ut några av rummen. Han hankade sig fram som frilansskribent för olika branschtidningar, men började längta efter ett fast jobb, med fast lön varje månad. Jag sa att jag hade en del kontakter och att jag skulle höra mig för.

Mina storasyskon arbetade också i familjesfären. Min bror var intresserad av industriprojekt och råvaror. Han reste säkert 200 dagar om året, vilket gav hans hustru gott om tid att skriva bästsäljande detektivromaner. Min syster jobbade i finansvärlden och var enligt pappa oerhört duktig. Hon bodde i Cambridge med två barn och en make som forskade i datologi vid Cavendishlaboratoriet. Han hette lustigt nog själv Cavendish och var släkt med hertigen av Devonshire. Mitt intresse var människor, ideologier, kommunikation och politik. Jag förstod tidigt internets betydelse. Jag berättade för pappa att jag ville starta ett företag när jag var

färdig med studierna, ett företag som hittade begåvningarna och placerade dem på rätt plats, både näringsliv och samhälle, både höger och vänster. Han lyssnade uppmärksamt och sa att jag inte skulle vänta.
– Anställ några som kan börja uppbyggnaden enligt dina riktlinjer, sa han. Var inte rädd för att skynda långsamt, var diskret och behåll dina långsiktiga planer för dig själv. Det räcker om du når lönsamhet inom fem år.

Jag placerade företaget i London och anställde en psykolog, en dataingenjör, en statistiker och en alltiallo, Roger som skrev hygglig engelska, kunde byta en glödlampa och laga riktigt te. Deras första uppgift var att bygga upp ett personregister som var sökbart på många olika sätt. Och det visade sig att jag med familjens kontakter fick gratis tillgång till inte bara den brittiska folkbokföringen, utan även register från hälso- och utbildningsministerierna, ja till och med polisen ställde upp. Jag anade att den givmildheten berodde på ovana vid datahantering, och att den snart skulle strypas. Jag mejlade från New York till mina fyra anställda och sa att de skulle förbereda mottagandet av hela Storbritanniens befolkning. Från mina tre akademiker kom tre förtvivlade ångestskrik. Detta var helt omöjligt. Det saknades resurser. De hade ingen möjlighet att hantera sådana datamängder. Från Roger hördes från början ingenting, men två dagar senare kom ett mejl, där han berättade att det fanns ett underjordiskt skyddsrum under huset som skulle kunna bli datorhall, att spillvärmen skulle kunna säljas till övriga hyresgäster och att hela fastigheten, för övrigt, var till salu för en rimlig summa. Jag ringde pappa och sa att jag skulle spräcka budgeten rejält med datorer, hårddiskar, värmeväxlare och en fastighet. Han lyssnade och tyckte att det var motiverat. Och redan nästa år nådde vi lönsamhet, framför allt genom headhunting och rekrytering, men även som hyresvärd och försäljare av centralvärme.

På en mottagning på brittiska konsulatet i New York träffade jag en kvinna som arbetade som kulturattaché. Hon hette Joan Beaufort och var brorsdotter till hertigen av Somerset. Vi började umgås och snart nog var vi ett par, men vi var båda inne i våra karriärer och enades om att avvakta med förlovning och sådant. Men till julen reste vi hem till London och lät oss presenteras i våra respektive familjer. Mamma var förtjust och jag tror att Joans föräldrar också var nöjda. Det var i den vevan jag träffade David Miller, som jag nämnde förut. Han ville ju ha ett jobb, men jag ville inte framstå som hans arbetsgivare. Mitt företag hade köpt upp flera av de bästa head hunting-firmorna i Storbritannien. Jag talade med Roger som omedelbart förstod vad jag ville och som placerade honom i ett rekryteringsföretag med inriktning på journalistik och kommunikation. Jag bodde ju i New York och skötte det strategiska ledarskapet via mail och telefon, de dagliga besluten togs av ett råd bestående av de fyra jag först anställde, inklusive Roger. Det var kanske inte helt idealiskt, men jag tänkte att det ju bara gällde ett och ett halvt år till.

Men bara någon månad senare aviserade pappa att han skulle komma över och prata. Han ville att vi skulle vara hemma hos mig och Norris serverade en god middag och kaffet i biblioteket. Där satt vi och småpratade och han bad mig berätta hur det gick med företaget. Här kände jag mig på säker mark och jag skröt kanske lite om den snabba utvecklingen, från fyra till tjugo anställda, förutom de nya rekryteringsföretagen som verkade oberoende, men som i praktiken var dotterföretag, och för att inte tala om den goda lönsamheten.

– Ja, lönsamhet, sa pappa eftertänksamt. Den kan lura en på villovägar ibland.
– Hurdå, menar du?
Han var tyst en stund innan han fortsatte:
– När du la fram dina planer för företaget fanns det mer än bara rekrytering på programmet. Du pratade om en mer aktiv styrning, att kunna placera pålitligt folk där man önskar inflytande, att placera opålitligt folk där de märker att pålitlighet syns i lönekuvertet.
– Ja, jag vet. Men jag kände att jag ville bygga upp ett företag som var transparant och någorlunda begripligt för omvärlden, och lönsamheten är ju en del av trovärdigheten. Den aktiva styrningen, som du frågar efter, kräver mycket av sökfunktionerna, och det är programmeringsavdelning som har växt mest. Vi börjar se goda resultat, men jag har ju lite ont om tid. Jag vill gärna avsluta mina studier.
– Jag tycker verkligen att du har skött det här bra, men det börjar kanske bli dags för dig att gå vidare och att lämna över företaget till en kompetent VD.
– Lämna företaget?
Han log åt min bestörtning.
– Men kära du, det måste du väl förstå att jag har större planer för dig än att göra dig till föreståndare på någon sorts arbetsförmedling.
Han lutade sig fram och klappade mig på handen.
– Din mor och jag är helt överens om att du är den som är mest lämpad för att bli familjens huvudman. Dina syskon är duktiga, särskilt din syster, men de saknar din förmåga till överblick. Jag borde kunna vara aktiv i tio år till, kanske femton. Det betyder att du har god tid att sätta dig in i verksamheten.

Pappa hjälpte mig att hitta en VD. Hon kom närmast från en av familjens banker, men hade ett förflutet i den militära underrättelsetjänsten. Samtidigt plockade jag ut Roger ur företaget. Honom skickade jag runt i världen. På bara några månader hade han startat ett fyrtiotal systerföretag i olika länder, formellt självständiga men uppbundna med stränga licensavtal för programvaran. Vi fick gratis tillgång till deras databaser och de fick betala för att söka i andra länders. På mycket kort tid ökade våra register från 40 miljoner människor till nästan två miljarder, ett informationsförsprång vi fortfarande har och som genererar goda inkomster och intressanta bytesmöjligheter. Jag lät pappa träffa Roger och han blev naturligtvis förtjust. Vi enades om att låta honom praktisera på Benjis kontor en tid och lära sig knepen en global trouble shooter måste känna till.

I maj 2001 var jag färdig med mina studier och jag flyttade hem till en nyinredd lägenhet i Mayfair. Den 11 september samma år kom attentatet mot World Trade Center i New York. Jag satt klistrad vid teven och insåg genast att det fanns många oklara punkter i händelseförloppet. Lite senare den dagen träffade jag pappa och jag frågade hur han såg på saken. Han var tyst en stund, sen suckade han och sa:
– På den nivå vi sitter har vi tillgång till oändligt mycket kunskap, mer än politikerna, medierna eller polisen. När jag själv inte varit delaktig, när besluten delegerats till andra på samma nivå, folk som jag måste lita på, brukar jag inte efterfråga detaljerna. Jag har märkt att jag mår bättre av det.
– Men, sa jag. Det här är en sån extrem händelse. Nog måste du väl bli nyfiken?

– Jag tror inte riktigt du förstår vad jag säger, sa han långsamt.
Jag hejdade mig och sa inte mer. Han ville förskona mig. Jag ville inte bli förskonad, men senare har jag förstått hur viktigt hans råd var, och fortfarande vet jag inte i detalj vad som inträffade 11 september 2001. Men ett drygt år senare, hösten 2002 tog pappa med mig på ett möte i Boston där Irakkriget beslutades. Det var bara folk från vår egen krets, inga politiker, inga militärer. Men efteråt försäkrade pappa att beslutet var definitivt och utan återvändo. När sedan kriget bröt ut 20 mars 2003 kände jag en stark ångest, för jag förstod att nu var jag delaktig och att även jag, definitivt och utan återvändo, var försvuren till familjen och till den elit som styr världen.

I juni gifte vi oss, Joan och jag. Efter en fantastisk bröllopsresa kom vi tillbaka till ett färdigrenoverat hus i Belgravia, inte långt från pappas och mammas. Jag ville att Joan skulle fortsätta sin yrkeskarriär, men hon hävdade att rollen som min hustru var en heltidssysselsättning, med representation, flera hushåll och tjänstefolk. Hon kom ju själv från en adlig familj, så hon visste hur det fungerade, men hon tillbringade ändå mycket tid med min mamma, för att lära sig hur det var hos oss. Och jag fortsatte min utbildning hos pappa. Jag tänkte ofta på mappen jag fick av honom den där sommaren 1998, och hur skrattretande ofullständig den var. Det fanns stora sektorer som ägdes av osynliga bulvanbolag, och andra centrala innehav som verkade hänga bara på muntliga överenskommelser. Vi reste mycket, ibland bara vi, ibland med mamma och Joan. Jag hade ju träffat många mäktiga människor när jag var barn, men då klappade de mig på huvudet. Nu möttes jag med yttersta respekt av drottningen, USA:s president och ordföranden i Kinas kommunistiska parti.

Joan och jag hade ett begränsat, men utvalt umgänge av släkt och vänner. Sedan fanns det ett trettiotal personer som utgjorde den närmaste staben inom familjeföretaget. Till detta kom ca 500 viktiga beslutsfattare runt om i världen, både ekonomiska och politiska, och ytterligare tusen inte fullt så viktiga. Vi levde på flera nivåer. Visst kunde jag lämna bilen hemma och slinka in i en antikaffär på Brompton Road, eller gå och ta en öl på en pub, men min dagliga verksamhet bedrev jag på ett kontor i City och det handlade om flöden av pengar, varor och tankar, högt över gatunivån. Men ibland när jag satt vid min dator, 39 våningar upp, hände det att jag vred min stol ett kvarts varv, la upp fötterna på en liten stoppad pall och tittade ut över taken, parkerna, avgasdiset och Themsens lojt krängande blåa band. Då tänkte jag inte sällan tillbaka på kollektivet i Finsbury Park och mina vänner där och på Vera Tibbet. David Miller hade visat sig vara en god rekryterare och han hade fixat jobb åt alla sina vänsterpolare. Jag vet inte hur mycket han fattade av systemets inbyggda parametrar, men det blev precis som jag sagt till pappa, han placerade pålitligt folk där vi önskade inflytande, och opålitligt folk där de märkte att pålitlighet syns i lönekuvertet. Alla i Finsburygänget hade styrts in på nya vägar, alla utom Vera Tibbet. Hon jobbade på en fri teatergrupp i Clapham och avböjde alla karriärerbjudanden David kom med. Då pratade jag med Roger och låtsades att det var David jag var intresserad av och att Vera bara var en övningsuppgift, så Roger pratade med Davids chef som i sin tur sa att David skulle jobba vidare med Vera.

Jag skötte ju mitt dagliga arbete och ibland tänkte jag inte på saken på månader, men hela tiden fick jag fortlöpande rapporter. Det visade sig att David Miller hade en viss fallenhet för ondska. Han lyckades få myndigheterna att dra in bidraget till teatergruppen i Clapham så att

den var tvungen att lägga ner. Men Vera ville ändå inte ha jobb genom David. Hon försvann och dök upp i ett litet samhälle i Cornwall där hon jobbade som barnbibliotekarie något år. Men plötsligt lades biblioteket ner av oklara skäl och David erbjöd henne ett toppjobb på Barbican Centre, men hon tackade nej och försvann igen. När hon dök upp igen var det i Skottland. Hon hade gift sig med en man och bodde på en gård som tillhört hans familj i 300 år. De producerade getost och var aktiva i en anarkistgrupp inne i Dundee. Jag funderade lite allmänt på hur man skulle kunna lösa den knuten när Roger kom och knackade på min dörr. Vi slog oss ner i soffgruppen och det första han sa, märkligt nog, var:
– Den här kvinnan, Vera Tibbet, hur viktig är hon?
Jag blev en aning överrumplad, och Roger backade:
– Jag menar naturligtvis inte att du ska berätta om henne, utan bara om hur stort problemet är. För David Miller är det här fallet en pain in the neck, och det får honom att göra saker som han mår dåligt av. Han är egentligen en rätt bra person som ännu inte nått sin fulla potential.
– Herre Gud, Roger, är du här för att bistå David Miller?
– Självklart inte, jag är här för att bistå dig. Jag märker ju att det här oroar dig av någon anledning. Därför kommer jag för att lösa problemet åt dig.
– Och hur tänkte du ordna det?
Han gjorde en liten grimas och jag ångrade mina ord. Men han såg mig rätt in i ögonen.
– Du är min chef, sa han. När jag började jobba åt dig förändrades mitt liv. Först trodde jag att du bara ägde vårt dataföretag. Vi var fyra anställda, och de andra behandlade mig som en vaktmästare, men du såg mig och fick mig att växa. Och nu börjar jag få en liten aning om hur omfattande din verksamhet är. Du är viktigt för mig för att du är min chef, men den du är i världen är oändligt mycket viktigare. Du ska inte behöva störas av ovidkommande detaljer.
– Som Vera Tibbet.
– Ja, som sagt, jag vet ju inte hur viktig hon är. Är det viktigt att hon dör, behöver du bara säga ett ord och sen kan du glömma henne.
Jag tänkte tanken en stund, att jag faktiskt kunde säga att hon måste dö, och att jag inte kunde säga att jag oroade mig för polisen, eftersom det skulle förolämpa Roger. Och jag förstod att pappa troligen haft liknande samtal med Benji. Jag förstod också att jag måste ta mig samman.
– Så här säger vi, sa jag. Befria David från Vera. Vad jag förstår säljer hon och hennes man getost. Det vore kanske bra om deras produkt nådde en begränsad kultstatus i Skottland och gav goda inkomster. Jag kommer vilja ha fortlöpande rapporter både om David och Vera, kanske en gång om året.
Mera blev inte sagt och Roger var nöjd. Han frågade inte varför och han löste allt osynligt och effektivt.

Åren gick. Jag var med på ett möte 2006 som beslutade om finanskrisen 2007–2008, en insats som omfördelade betydande tillgångar från stat, folk och småhandlare till platser där de gjorde mer nytta. Men pappa följde alltmer sällan med på sådana resor, och när jag sedan rapporterade om vad som hänt, var han allt mindre intresserad. Till slut var jag tvungen att fråga honom, men han bara log.
– Jag är helt trygg, sa han. Du har tagit över ansvaret för familjen och du gör det bra. Din mor

och dina syskon håller med mig och jag kan glida in i en sorts deltidspensionering, läsa böcker, köpa konst och pyssla med rosengården på Thornton.

Det sista stora projektet jag tog över efter honom handlade om Natos utveckling österut. Pappa hade startat det redan på 90-talet tillsammans med amerikanerna, EU, ryssarna och kineserna. Tanken var att Nato först skulle lova att inte utvidga österut och sen svika det löftet och inringa Ryssland så att det till slut blev politiskt ohållbart. Projektgruppen hade valt Ukraina som konfliktpunkt. Deras östra gräns låg ju bara 30 mil från Moskva och ryssarna skulle bli ”tvungna” att anfalla. Det långsiktiga målet var naturligtvis att kraftigt öka den globala upprustningen. Alla västländer sände vapen till Ukraina, men även Ryssland och Kina behövde en formidabel fiende för att lugna sitt folk och deras vapenindustri fick ett kraftigt uppsving. Det första jag märkte när jag blev involverad i projektet var att en betydande del av vapnen som Ukraina fick inte nådde ut på slagfältet. Jag visste ju att vapen på avvägar ofta hamnade hos terrorister och jag förstod att detta var meningen, något som pappa senare bekräftade. Vi har stött många olika grupper, Talibanerna och Hamas och många fler. Terror drabbar ju aldrig oss, men skapar produktiv oro i samhället.

Men fortfarande träffades vi, pappa och jag, flera gånger i veckan och han var viktig för mig som historiker. Han berättade om människor och händelser, men också saker han hört från farfar och farfars far. En dag kom han och viftade med en bok, Chockdoktrinen av Naomi Klein.
– Den här boken är rolig. Har du läst den?
Jag har inte tid att läsa, men jag har en kultur- och samhällsredaktion med tio anställda som följer debatter, ser film, teater och utställningar och läser böcker. De skriver en intern bulletin som går ut på chefsnivå, och jag försöker hinna med att låta deras chef komma och briefa mig varannan vecka.
– Jag har fått ett sammandrag, sa jag. Vad är det för roligt med den?
– Hon upptäcker med någon slags förtjusning saker som vi har hållit på med i hundratals år och hon sätter namn på dem. Jag kan inte minnas att någon pratat om chockkapitalism tidigare.
– Hon går hårt åt din gamla vän, Milton Friedman.
– Någon gammal vän vet jag inte att han var. Jag träffade honom flera gånger, men jag tyckte att han var lite framfusig. Vi bjöd honom på middag i New York, någon gång på 80-talet och din mors kommentar efteråt var rätt dräpande: Snabb i repliken, men ingen riktig gentleman.
– Men du menar alltså att den här Klein har rätt?
– Mja, det blir mycket gissningar, för hon kan ju inte veta hur det fungerar på vår nivå.

En annan dag pratade vi om trettiotalet och om nazismen. Och trots att jag borde lärt mig hur annorlunda världen ser ut uppifrån, ställde jag ändå en dum fråga:
– Försökte farfars far påverka de tyska företagen att inte stödja Hitler?
jag såg hans lilla grimas som alltid kom när han var besviken på mig.
– Nej, varför då? Frågade han kallt.
Jag tystnade och lade snabbt om pusslet i huvudet, så där som jag visste att det skulle vara.
– Nej precis, sa jag, varför då?
Han tittade på mig och nickade. Sen lutade han sig tillbaka i soffan och slöt ögonen.

– Jag minns min pappa berättade hur han var med på ett stort möte på Hotell Ritz redan 1927. Farfar var ju fortfarande huvudman, men pappa var med för att lära. Det var Henry Ford som tagit initiativet. Han hade mycket goda kontakter i Tyskland. Han hade J.P. Morgan Jr med sig från New York, från Frankrike kom vapenfabrikanten Eugène Schneider, från Italien Fiatchefen Giovanni Agnelli och från oss var det vi och nån av de engelska Rothschildarna. Men från Tyskland kom en massa folk: Günther Quandt från BMW, Carl Friedrich von Siemens, Fritz Thyssen, Carl Duisberg från IG Farben och Alfried Krupp. De visste ju att depressionen skulle komma 1929 och tanken var att extrem nationalism skulle vara ett bra recept mot för mycket kommunism. Så på det mötet blev det beslutat att de skulle släppa fram Hitler och Mussolini.
– Ödets ironi, sa jag, med tanke på hur det gick sen, att Rothschild var med och beslutade.
– Ja, lika ironiskt att din farfar var med. Honom minns du väl knappast som någon elakartad antisemit?
– Nej verkligen inte.
– Eller, fortsatte pappa obevekligt, lika ironiskt att du var med och beslutade om Irakkriget.
Jag suckade.
– Det som måste göras, måste göras, sa jag.

De här samtalen som jag hade med min far var sällan en slump. Ofta ville han plantera någon idé hos mig. Och mycket riktigt, när jag satt och lyssnade på ett symposium om internets framtid lite senare kom hans tankar om nazismen tillbaka. Jag visste ju att internet skulle expandera explosivt de kommande åren, och jag hade tänkt mycket på hur man skulle styra innehållet. Dumhet är alltid bra och högerextremister har ju ett stort överskott av den varan. 2007 hade vi ett möte där vi diskuterade detta. Det var det första mötet jag sammankallade och det var påfallande låg medelålder, men naturligtvis var det ett antal äldre kloka män med. Det som beslutades där gällde inte bara internet utan även det politiska livet. Att stödja extremhögern i världens parlament skulle ju skapa en evig och ofarlig konflikt, där intelligentsian kunde stöta sina huvuden blodiga mot något som vi lika gärna kunde ha och mista.

Det här mötet hölls i San Fransisco, och jag passerade New York ett par dar och när jag kom hem rapporterade jag till far, men han hade redan hört det viktigaste och han berättade att många var nöjda med hur jag skött det hela. Och senare när jag satt på mitt kontor på trettionionde våningen var det inte utan att jag kände mig lite stolt, men samtidigt kunde jag inte låta bli att tänka att det var ironiskt. Joan och jag har aldrig röstat, men vi skulle väl kunna sägas vara bildad labour, och ändå hade jag varit med om att ge stöd åt politiska rörelser som jag avskydde och människor jag föraktade. Jag lade upp fötterna på min lilla pall och såg ut över London, där skymningen började sänka sig, och jag tänkte på Vera Tibbet. Skulle hon låta lura sig, och tro att National Front är hennes verkliga fiender? Jag kanske skulle låta henne vara ett benchmark för hur vår inriktning lyckas. Samtidigt insåg jag hur orimligt det var. Min uppgift var att hantera många miljarder människor, vad en person tyckte kunde inte få spela någon roll. Jag försökte frammana hennes bild, men det var svårt. De gånger vi låg med varandra hade hon varit lyhörd och lite överlägset ömsint. Då tänkte jag att det var för att jag var så oerfaren, men kanske var det egentligen en klassinsikt, att hon

intuitivt förstod var jag kom ifrån, mer än de andra kamraterna i Finsbury Park. Kanske var hon min verkliga fiende. Trots att jag förstod att jag var paranoid kunde jag inte låta bli att tänka på Roger: Säg bara ett ord så är hon borta och du behöver inte tänka på henne mer. Jag lade handen på telefonen, bara för att bevisa att jag hade styrkan att göra det som måste göras. Men när jag väl lyfte luren var det för att beställa fram en bil som kunde köra mig hem.